

УЗУРЪ ГИИ

78.3.925

U-18

8275

Уч. тр-бучи.

3525

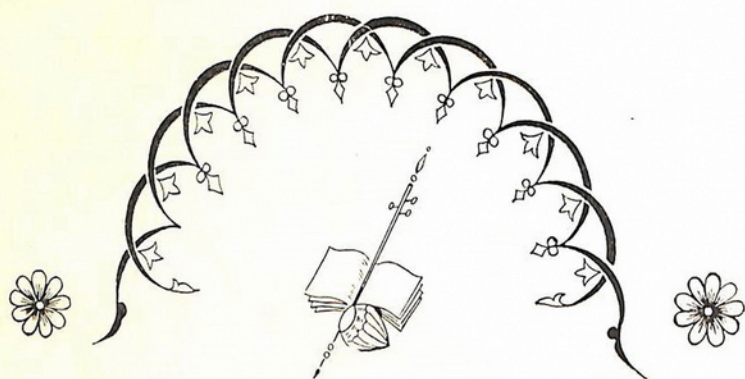
 $2/x$

26/ru

219

26/11/11

17

СЯТ-НОВА

составили и редактировали
М. Агаян и Ш. Тальян

Армиз
Ереван 1946

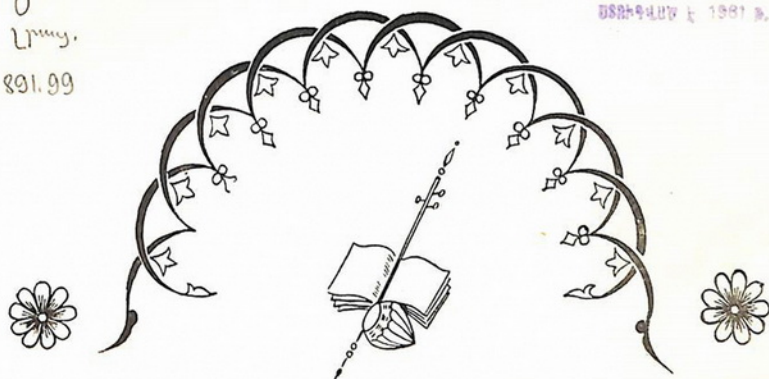
781.97

Ս

Լրաց.

891.99

ՄԱՅ 1 1981 թ.

ՍԱՅՆԹ-ՆՈՒՆ

Կապույտի և խաղաղության
Մ. Աղայան և Ե. Տալյան

Հայպետհրատ
Երևան 1946

1394 8425

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Սայաթ-Նովայի երգերի հրատարակման արդիվ

Հայ մեծանուն բանաստեղծ-երգիչ Սայաթ-Նովայի հայերեն ոտանավորները, կամ ինչպես ինքն է գրում, երգերը, խաղերը, առաջին անգամ լույս տեսան Գևորգ Ախվերդյանի ջանքերով 1852 թվին Ս. Պետերբուրգում (ներկայումս՝ Լենինգրադում)։

Այնուհետև Սայաթ-Նովայի հայերեն խաղերը մի քանի հրատարակություն են ունեցել զանազան ժամանակներում, ներառյալ սովետական շրջանում եղած հրատարակությունները։

Իսկ վրացական և ադրբեջանական խաղերը մինչ օրս իրենց երաժշտական ձևավորումը չեն ստացել։

Հանճարեղ աշուղի մահվան 150-ամյակի կապակցությամբ, ներկայումս Հայկական ՍՍՌ Պետական Հրատարակչությունը լույս է ընծայում առաջին անգամ Սայաթ-Նովայի երգերը, որոնց մի մասը պահպանվելով ժողովրդի ընդերքում, ավանդարար հասել է մինչև մեր օրերը, իսկ մյուս մասը՝ վերականգնված, վերածանված, նաև Սայաթ-Նովայի ոճով հորինված խաղերն են։

Վերոհիշյալ նյութերը ձայնագրված են և դիլ երաժշտագետ Մ. Ազյանի և ժողովրդական արտիստ Շարա Տալյանի կողմից և պահվում էին Հայկական Դիտությունների Ազգեմիայի երաժշտության Պատմության և Տեսության Սեկտորի ձեռագրերի բաժնում։

Ներկայումս ժողովածուի երաժշտական խմբավորական հանձնաժողովը վերահիշյալ երգերին ավելացրել է մի շարք երգեր, որոնք վերականգնված են եղել հետազայում, գարձյալ վերահիշյալ անձանց կողմից։

Սույն ժողովածուն հանդիսանում է հայ խոշորագույն աշուղների երգերի ժողովածուններից առաջինը, որով բացվում է հետազայում լույս տեսնելիք ժողովածուների շարքը՝ (Ջիվանի, Շերամ, Շիրին, Նադաշ Հովնաթան ևն)։

Հանձնաժողովը Սայաթ-Նովայի խաղերի ընտրությունյան գործում դիվալտրվել է մեծ աշուղի բանաստեղծական և երաժշտական՝ սեփառի և խոսքի միասնականության պահպանման սկզբունքով։ Հանձնաժողովը ընտանարար բարձր և պատշաճ չի համարել սույն ժողովածուն «հարձառացնել» այն երգերով, որոնք թեպետ ստացել են որոշ ժողովրդականություն, սակայն իրենց ոճի և գեղարվեստական բարձրության տեսակետից հեռու են միանգամայն Սայաթ-Նովայան արվեստից և մեր ընդունած սկզբունքից։

Երաժշտական հանձնաժողովի եվ
խմբավորական կոլեկցիայի
անգամներ՝ Մ.Ղ.Ս.Ս.Ս. Մ.
ՍՏԵՓՍԵՍԻ Լ.
ՏՍԼԵՍԻ Զ.
ԳՈՒՇԻՍԻՍԻ ԳԲ.

Երևան, 1945 թ. օգոստոսի 15.

Ն Ե Ր Ա Ծ Ա Կ Ա Ն

Ինչ որ ասելու լինենք Սայաթ-Նովայի թողած մեզ հայտնի և մեզ հասած նրա ժառանգության մասին և ինչպիսի մանրակրկիտ քննադատության էլ ենթարկվեն այս կամ այն ուսումնասիրողի, բանասերի, Սայաթ-Նովայով զբաղվողների կատարած մեծ կամ փոքր շնորհակալ աշխատանքը, ջանալով զանազան համեմատություններով ապացուցել Սայաթ-Նովայի կողմից կատարած փոխառնությունները (Նազաշ շովնաթանից, Դոստիից ևն), նրա կրած ազդեցությունները, այնուամենայնիվ Սայաթ-

Նովայի արդեն վաղուց հայտնի և նրան անվիճելիորեն պատկանած խաղերը ամենացայտուն ապացույցն են նրա հանճարի, նրա խոշոր գեղարվեստական-բանաստեղծական դեմքի, նրա բարդ անձնավորության և մեծության:

Սայաթ-Նովայի հետագա ուսումնասիրողները, սայաթնովագետները իր ժամանակին կպարզեն մինչ օրս չլուսաբանված խնդիրները և վերջնականապես կվերհանեն նրա մոռումնասլ ֆիգուրան:

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ԿՅԱՆՔԸ

(Վեցագրական ակնարկ)

Հայկական արվեստի ասպարեկում Սայաթ-Նովան գտնվում է առաջին շարքում թե՛ որպես բանաստեղծ և թե՛ որպես աշուղ:

«Աշուղական պոեզիան իրենից առաջ անհասանելի բարձրության հասցնող երգիչն էր Սայաթ-Նովան: Իր հանճարի կորովով նա ժողովրդական երգչի արճեստը վերափոխեց, դարձնելով այն բանաստեղծի մի բարձր կոչում»:

Այս տողերով է բնորոշում Սայաթ-Նովային ակնաւորը ռուս բանաստեղծ, քննադատ և Սայաթ-Նովայի լավագույն թարգմանիչ Վալերիյ Բրյուսովը:

Սայաթ-Նովան ծնվել է ապրիլ է XVIII դարում տիրող ֆեոդալական զարաշրջանում, ընդունելով իր անձնավորութան և ստեղծագործութան մեջ այդ շրջանին հատուկ կուլտուրան, կենցաղային էլեմենտները, սոցիալական աշխարհայացքը և վերջապես բանաստեղծութան և երաժշտութան ասպարեզում տիրապետող ոճն ու ոգին: Մակայն այդ բոլորի հետ միաժամանակ Սայաթ-Նովան փայլում է այդ շրջանում, որպես մի խոշոր աստղ Անդրկովկասյան երկնակամարում, թողնելով իրենից հետո մի պայծառ հետք՝ իր խոշոր ժառանգությունը—անմոռ և անմահ խաղերը՝ երեք եղբայրական ժողովուրդներին լեզուներով, ոչ միայն որպես նրանց, այլև ամբողջ մարդկության սեփականություն:

Սայաթ-Նովայի հայրը՝ Կարապետը, Հայկերից գալով Թիֆլիս, ամուսնանում է Հավլարաբում ապրող մի հայ ազնվա Սառայի հետ: Իր և իր ծնողների մասին Սայաթ-Նովան իր խաղերից մեկի մեջ ասում է.

«Վաթեանըմ թիֆլիս գութը, սամթի Գյուրջխտան, Անամ հավլարաբուռ, աթամ հալաբուռ»:

«Թիֆլիսն հայրենիքս է, կողմը Վրաստան, Մայրս հավլարաբի, հայրս հալեբի»:

Սայաթ-Նովայի խաղերի մեջ արտացոլվել են ոչ միայն նրա գեղարվեստական արժանիքները, ոչ միայն իր ժամանակաշրջանն ու կենցաղը, այլ և իր կյանքին վերաբերող մի շարք տեղեկություններ, որոնք օժանդակում են նրա կենսագրության լրացմանն ու պարզաբանմանը:

Սայաթ-Նովան ծնվել է 1712 թվին: Նա իր հայրենի խաղերից մեկի վերջում (ԻՊ) գրում է՝

«Էս գիւմնի: Խիտ լալն է: օվ օր: սովի: օղորմի: առէ: հիմի: գուղիմ: թէ: հայէվար: առիմ: ամէն աստուած ես: մըղղըսու: վուրթի Արութինս: պտուռ: ինչօրի: եարսուն տարին գլուխ դրի: ամէնան: խաղին: ամա: սուրբ Կարապետի: կարողութենով սօվրեցայ քամանչէն: ու չօնդուրն: ու ամբուրէն»+ Այսպիսով կրկնապես ասելով Սայաթ-Նովան երգել է և գրել թուրքերեն և վրացերեն խաղեր: Առաջին թուրքերեն խաղը գրված է 1742 թվին: Եթե Սայաթ-Նովան իր ասելով «պտուռ» գլուխ է դրել «ամենան խաղին», «երեսուն տարի» գազեռ չի նշանակում որ այդ երեսուն տարվա ժամանակաշրջանն սկսվել է 1742—30=1712-ին, այսինքն երգչի ծննդյան առաջին տարուն: Ավելի հավանական է հիմա ընդունել Սայաթ-Նովայի առաջին հայրենի երգի տակ գրված թվականը՝ 1752, որից մի քանի տարի հետո կամ առաջ նա հնարել է ԻՊ խաղը, Շուխաթյան: Այդ թվականից հանկում երեսուն տարին, կատարանք 1752 թվին, այսինքն Սայաթ-Նովայի Արութինի «պտուռ» ժամանակը, երբ նա սկսել է գլուխ դնել իր աշուղական արվեստին: Իսկ պատկի հասակը 10—12 տարեկանից զինը չէր կարող լինել: Ուրեմն Սայաթ-Նովայի ծննդյան թիվը 1712 թվականը՝ հիմնավոր է:

Մակայն այստեղ հետաքրքրական է կա-

բեղերն այն է, որ Մայաթ-Նովան սկզբում զա-
նազան խաղեր է հորինել և երգել («ամենան
խաղհն»), «ամա սուրբ Կարապետի կարողութե-
նով սովորեցա քամանչին ու չոնգուրն ու ամ-
բուրենն»: Ուրեմն այստեղից պարզվում է Մա-
յաթ-Նովայի կենսագրության մի նոր մոմենտը:
Այդ այն է, որ նա իր երգերը, խաղերը հորե-
նելիս է եղել իմիջի ալույց, զուգակցելով իր
հիմնական արձևային (ըստ Գ. Ավդերգյանի՝
ճուհականությանը, Իսկ («ամա»!) հետագայում
նա տիրապետում է քամանչին, չոնգուրին և
ամբուրին: Նա սովորում է այդ զարդիքներ
նվաղելով: Հետևապես բացի «սուրբ Կարապետից»,
նա իսկական ուսուցիչ կամ մի քանի ուսուցիչ
վարպետներ է ունեցել, որոնց թվում կարող էր
լինել թե չոնգաթանը և թե այն Դոստին, որի
մասին նա հիշատակում է իր Թ. (9-րդ) խաղի
վերջում: Այսպիսով մենք տեսնում ենք որ նրա
«Ա» տառակիր խաղը «Ամեն սաղի մեջն» գո-
ված, զուհ թամամ տառն իս քամանչա»-ն, զըր-
ված է 1759 թվին, այսինքն 7 տարի անց այն
օրվանից երբ Մայաթ-Նովան սովորեց այդ զար-
դիք նվաղելը: Ուրեմն նա չբավականանալով
միայն բանաստեղծական և երգչական արվեստով,
առաջադիմության ծարավով՝ կատարելագործում
է իր արվեստը երաժշտական զործիքներին տի-
րապետելով:

Անա Մայաթ-Նովան՝ բանաստեղծ, աշուղ-
երգիչ-նվագող-արտիստը, «խալխի նոթարը»...
նա դառնում է իսկական աշուղ-սիրահար,
երբ նա Գիորգի վրաց արքայազնի ձորտը լի-
նելով հանդերձ հրավիրվում է Էրեկլե Բ. վրաց
թագավորի պալատը, պալատական նաղարախա-
նայի երաժիշտ երգիչներից մեկն է լինում:

Հետագայում զրդարություն զոհ դառնա-
լով, հարախոսվում և արտաքսվում է պալատից:
Այնուհետև նա ընդունելով հոգևոր կոչում
Մակիանոս քահանա, բնակվում է Կախեթում
և հետագա տարիներին փոխադրվում է Հագ-
պատ, ընդունում է կուսակրոնություն — արեղտ
և ապա ձևանադրվում է եպիսկոպոս (Դավիթ):
Երբ Ազա Մանասը խառն արշավում է Թիֆլիս,
Մայաթ-Նովան շտապում է քաղաք իր զավակ-
ներին փրկելու համար. նրանց փոխադրում է
Մոզգակ, ինքը փակվելով առաջնորդաբանում
գլխավորում է թշնամիներին և նրանց ձևաքով
սպանվում է 1795 թվականին:

«Մե քանի օրից՝ Պարսից Թիֆլիզէն գուրս
գալուց յետո, վեր են տունում նրա մարմինն ու
թողում Մեծ Բերդի եկեղեցու հյուսիսային վտ»

քըր դառն առջնն» (Գ. Ավդերգյան. «Գուսանք»:
Մայաթ-Նովա, առաջաբան էջ ԺԻ):

Կես դարից ավելի Մայաթ-Նովայի խաղե-
րը դանդաղում իր ժառանգների ձեռքում մի
զավթարի մեջ գրանցված հանձնվում է Գ. Ավ-
դերգյանին: Այդ զավթարը, նախնականում պա-
րունական է եղել թվով ավելի խաղեր, քան
մեկ հասանները: Նրա մեջ գրված են խուրբի-
րեն և ապա հայերեն խաղեր, մեծ մասը գրվ-
ված վրացերեն տառերով, իսկ շատ փոքր մասը՝
հայերեն և խառը հայ-վրացերեն տառերով:

Այս զավթարը առաջարանով խաղերի բա-
ռերի բացատրություններով, կցելով «Թիֆլիզու
բարբառի մե քանի յատկություններու վրա»
գրված քերականությունը, լույս է առնում
Մոսկվայում 1852 թվին:

Մայաթ-Նովայի Բ. զավթարը, որ գտնվում
է Լենինգրադում, ՍՍՌՄ Կրասնոթյունների Ակա-
դեմիայի Ասիական թանգարանում, պարունա-
կում է նաև վրացերեն խաղերը՝ թվով 15 հատ:
Հետագայում վրաց բանաստեղծ Իոսեփ
Գրիշաշվիլին հավաքում է նրա. վրացերեն երգե-
րը և տասնձին ժողովածվով իր առաջարանով
լույս է ընծայում՝ թվով 28 հատ:

1.

Մայաթ-Նովային լավ ճանաչելու, նրա աշ-
խարհայացքն ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է
հիմնականորեն և մանրադնին ուսումնասիրել
նրան նախորդող և իր ժամանակի դարաշրջանը,
այն երկրը, որտեղ ապրել է մեծ աշուղը և
ստեղծել իր անմահ սիրաշունչ բարձրակոչ տո-
ղերը և վերջապես բանաստեղծ-երգչի շրջապա-
տը, նրա սոցիալական միջավայրը:

Նեթեց ցանկանում ենք լիապես ըմբռնել
Մայաթ-Նովային, պետք է տիրապետելու լի-
նենք նրա լեզվին, որ գերազանցապես բարբա-
ռային, հին Թիֆլիսի հայերի լեզուն է, նրա
զարծիվածքներին և ոճային հատկություններին:
Եվ վերջապես Մայաթ-Նովան ոչ միայն
բանաստեղծ է իր սիրաբողբոք հրաշունչ խա-
ղերը, այլ և հնչեցրել այն՝ իր քամանչով, եր-
գել է և ասերգել է իր ժողովրդի, իր մերձա-
վորների, իր սիրելիների մոտ, իր տանը և թա-
գավորի և իշխանների պալատում ու սրահնե-
րում:

Այդ երգերը-խաղերը համահնչյուն են և
գեղ իր էպիկային, իր ժամանակի՝ հայ, վրացի,
ադրեկանցի ժողովուրդներին, հանդիսանալով
արևելյան հաբուստ մեղուղիկ նյութ, աշադական
բարձր արվեստի շրջանակի մեջ առնված, երա-
ժշտական գոհարներով զարդարված:

ելի Սոյաթ-Նովայի երգերի ըմբռնողը հարկավոր հոգևոր պետք է լինի այդ հարգալից երգերին, լավ տիրապետելով այդ եղանակներին, լավ իմանալով նրանց արժեքները և վերապրելով այդ խաղերի մեղադրանք, ռիթմական և մեղոդիկ ձևերը:

Սոյաթ-Նովայի ոտանավորները չեն ընթերցվել, այլ երգվել են: Ուրեմն նրա բանաստեղծությունները չի կորելի անջատել և կորել կրթաշտաբային:

Սրան պետք է ավելացնել նաև այն խոշոր կարևորություն ունեցող հանգամանքը, որ Սոյաթ-Նովայի տարիներ շարունակ թափառել է, շրջել, սովորել է և տիրապետել մի քանի լեզուներին, հիմնականում հայերենը զբաղաբեր, վրացերենին, թուրքերենին, պարսկերենին: Նրան անշուշտ ծանոթ են եղել արաբա-իսլամական բանաստեղծները և նրանց գործերը:

Սոյաթ-Նովան մեր կուլտուրայի և արվեստի բարդ երևույթներից մեկն է նա դեռևս ամբողջովին ուսումնասիրված չէ: Նրա բազմաթիվ երգերից մի մասն է միայն ֆուսայի գրավոր հիշատակարաններում՝ Ա. և Բ. զավթարենում և մի քանի նոր հայտնաբերված թղթերում:

Նա ավելի շատ է գրել և սակ, քան թե այն ինչ մեզ է հասել: Այդ մասին ինքն ասում է՝ (խոզ «Լ») —

«Թարիլիդ զավթար իմ արի, փել պիտի վուր գրվեմ»^{*)} ասնէ:

Այսինքն՝ քո գովքը, քո մասին արած պատմությունը զավթար եմ գրածը և այնքան ծանր է, որ փիղ է հարկավոր այդ գրվածքները տանելու համար:

Սրան ավելացնենք և այն, որ Սոյաթ-Նովան հանձարեղ աշուղ լինելով, օժտված էր իմպրովիզացիայի բարձր վարպետությամբ և միաժամանակ երեք լեզուներով ստեղծագործելով, երեք լեզուներով էլ հնչեցնում էր իր խաղերը:

Անս այստեղից պարզվում է Սոյաթ-Նովայի մոտավոր պատկերը՝ որպես բանաստեղծի որ լինելով աշուղ-երգիչ-նվագող-իմպրովիզատոր, երբեք էր և հորինում Անդրկովկասյան երեք լեզուներով^{**)}:

*) Գրեքընդ-գրվածքները (Թիֆլիսի բարձրագույն ինստիտուտ), գրեքը:

**) Բացի այս երեք լեզուներից Սոյաթ-Նովան իր խաղերի մեջ գործ է ածում նաև իրանական-արաբական բաներ և դարձվածքներ, Արվեստի վաստակ, գործիչ Գ. Լեոնյանը այս մասին գրում է. «...Այս բացառությունը նրանով, որ նա երգել է իր ժամանակի և իր անձնական մեղավայրի, այսինքն՝ բարձր գրասերի, պարզական կուլտուրայի և լեզվի ազդեցության տակ եղած շրջանների լեզվով» (Սոյաթ-Նովա, հայտնահանում 1932 թ. Ներածական, էջ 55-56):

Այս բոլոր նրա հատկությունները չի կեսերիկ իրարից մասնատել և յուրաքանչյուրն առանձին ներկայացնել: Մեկը մյուսին լրացնող այս գրությունների աղյուսն է Սոյաթ-Նովան:

2.

Սոյաթ-Նովան ներկայացնում է այն հանգույցակետը, որտեղ միանում են, զուգակցվում են և ձուլվում աղբյուրկուսյան և արևելքի ժողովուրդների բանաստեղծության, աշուղական և երաժշտական արվեստները: Այդ տեսակետից Սոյաթ-Նովան հանդիսանում է կովկասյան ժողովուրդների բանաստեղծական, աշուղական և երաժշտական արվեստների սինթեզը:

Այնպես, ինչպես Գուլուն ու Արաբսը իրենց հասանքները միացնում են իրար՝ հանձարեղ Նիզամիի և Սաֆայիի հայերենից, այնպես էլ Սոյաթ-Նովան իր մեջ միացրել է երեք եզրայրական ժողովուրդների պոեզիան, նրանց լիրիկական գեղեցիկներն ու հոգեզմայլ, հիացմունք պատճառող հնչյունները:

Նա հարստացնում է թե՛ վրացուն, թե՛ հային, թե՛ աղբյուրեցուն և թե՛ Հյուսիսային կովկասյան:

Սոյաթ-Նովայի խաղերը հնչվել են ոչ միայն Թիֆլիսում. նրանք երգվել են Կոնստանդնուպոլսի սարերում, ալբաներում, Լուվան, Ղաթաբաղի անդնդախոր ձորերում, Մուղանի անապատառում, Դանշայի բաղերում, Դաղստանի լեռնաշխարհում:

Նա «նոր է գանվել» նրանց համար, որտեղ ծանոթ չեն եղել ժողովուրդին, մոտ չեն եղել նրա օջախին:

3.

Դ. Աղայանը իր մի չողովածում խոսել է աշուղների արվեստի մասին, բնորոշելով նրանց ֆեոդոնիսալ հիշողությունը և թե ինչ է նշանակում լավ աշուղ լինել: Նա գրում է՝

«...Թե այդ անգրագետ աշուղները որքան նյութ են ամբարում իրենց հիշողության մեջ, գրի օգնությամբ աղբյուր մարդիկ չեն կարող իրանց ներկայացնել: Անշուղ լինել և այն էլ պահապանը, քանքարավոր ավովի շնորհների տեր, կնշանակի կարգի գուրու հարուստ հիշողություն ունենալ: Հիշողություն եմ ասում, որ ամենից բոլոր ու տարիներով զուրկ տա մտքի մեջ ամբարածը և հատկապես հնար չլինի: Լավ աշուղը պետք է գիտենա իր ժամանակի բոլոր աշուղական վիպերը, բոլոր այնպիսի գնացած նշանավոր աշուղների նշանավոր խաղերը, պետք է ամբողջ Առավանաշունչը բերան գիտենա: Իրավի, և թե մի կուրս աշուղ գիտե ամբողջ «Քյարամ ու Ասլին», «Արբան ու Գյուլիկարը», «Պարբուզ ու

Մեհերին», «Շահմար Ալին», «Շահ-Խամայիլը» ու «Արաբզղլին», «Քյուրդ-Օղլին», «Աշղը-Դարբը», «Քյուրդլին», «Դուդլի Դուշի» առահները և այլ բազմաթիվ ընդարձակ վեպեր, որոնց անունները եւ չեմ հիշում, բայց լսել եմ ականջովս և լսել եմ միևնույն աշղղից. սրանից կարելի է կըրակացնել թե որքան զարգացած է դրանց հիշողութիւնը»։

«...Պետք է ազգային ժողովրդական համարել այն երգերն ու երգախառն վեպերը, որոնք թեև հայերեն չեն, բայց հայ աշղղների հորինածներն են կամ նրանց սովորածը և ժողովրդի մեջ տարածվածը։

Մեծ սխալ ենք գործում, երբ մի աշղղի հայերեն խաղերը հալածում, սպառնում ենք, իսկ նրա թուրքերեն խաղերը զանցառութեան տալիս։ ...Մենք այսօր Սայաթ-Նովայի, Շիրինի և ուրիշ շատերի հայերեն տասնները հալածելու պիտի ենք, իսկ նրանց վրացերեն և թուրքերեն տասները զանցառութեան տալիս, մինչդեռ Սայաթ-Նովայի ամէլի լավ խաղերը վրացերեն են ասված ու Շիրինի էլ լավագոյն խաղերը՝ թուրքերեն»։ (Դ. Ազադան. «Հայց աշմյան բա՜նավոր երգերը» «Տարազ» 1893 թ. № 9)։

Ահա թե ինչպես է արտահայտվում Սայաթ-Նովայի մասին Հովհ. Թումանյանը, որը սեպական աշխատանք է կատարել Սայաթ-Նովայի ժողանդութեան մասնաշաղկապում, աշղղին նոր կյանք ու նոր շունչ տալու և նրա հիշատակը անմահացնելու գործում։—

«Թիֆլիսը Կովկասի լուսերի անցքի առջև տարածված մեծ հանգույցն է եղել հին ժամա-

նակներից, նրա մեջ էլիս խառնվել միացել էին Արևելքի զանազան ժողովուրդները իրենց բարբառներով, կրոններով, վերլուծական լեզուներով ու ազգային ստեղծագործութեաններով ու ստեղծել էին մի ինքնատիպ քաղաք, որի վրա հիւսուած էր ամբողջ Փոքր Ասիան ու Մերձավոր Արևելքը։ Եվ հեռավոր ժողովուրդները ամեն անգամ, երբ պատերազմով վեր էին կենում դեպի Կովկաս, Թիֆլիսն էին երազում ու Թիֆլիսի «զոդայները»— սիրունները։

Ահա ինչպես մի ուրիշ անգամ էլ նկատու եմ, էդ Թիֆլիսի նման մեծ մեծութուն էր Սայաթ-Նովան, իբրև արևելքի բանաստեղծ։ Եվ եթե արևելքի ժողովուրդները հեռովից հետև վառվում էին Թիֆլիսի սիրունների կարոտով՝ ինչ ասել կուզի, որ էս հոյակապ աշուղը, աշուղ, որ արեւվելքում շատ իմաստուն կերպով և՛ բանաստեղծ կը նշանակի, և՛ սիրահար միաժամանակ— էդ միևնույն սիրուհիների սիրով պիտի է բունկեր, ու անմարելի իր կրակով վառել թե իր ժամանակակիցներին և թե դաւոց սերունդներին, ինչքն էլ այրվեր, հասներ իր կրակի սաստկութեանը, որովհետեւ, ինչպես ասում է իր անուկ թուրքերեն երգերից մեկի մեջ— «Աշուղուդ քուրազըր, յախար յանգըրար» — «աշուղութեանը հոյս է, եէրի, կալերի»։ (Հովհ. Թումանյան. «Սայաթ-Նովայի երգերի ընտրութեանը»։ Խոսք Սայաթ-Նովային նվիրված երկու թիւն. 1912 թ. մայիսի 25; Թիֆլիս. «Թումանյանի քննադատ» կազմից Ն. Թումանյան 1939 թ. էջ 253—254)։

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ԽԱՂԵՐԻ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Սայաթ-Նովան, ինչպես և նրա նախորդ և հետնորդ աշուղները երգել են և նվագակցել են իրենց սաղմով, քամանչով։ Հանդիսանալով միջնադարյան շրջանի ֆեոդալական քաղաքի կուլտուրայի արդյունք, այդ երգիչ-բանաստեղծները իրենց վրա կրել են այդ շրջանի սոցիալական բաղադրությունի երևույթները, ազդել են իրենց շրջապատից և փոխադարձաբար ազդել նրան։ Թագավորական պալատ, վանք, եկեղեցի, քաղաքի մեկտան, որբատիկները (քաղաքի և գյուղի սոցիալական կենցաղային բաղադրություն, հանդիպումների վայրեր) հարստեք, խրախճան, ուխտագնացութեան, որսորդութեան, կրոնական մեծ հանդեսներ, ժողովրդական տոն, ջանդուլում, աշուղների մրցութեան, թափառական

կյանք, քաղաքական շարժումներ, արշավանքներ, ջարդ ու ավերածութեան, պատերազմներ են, եւ... այս բոլոր երևույթներին կամ ակնհասեալ կամ մասնակից է եղել աշուղը, ապրելով այս շրջապատում։

Նա ունեցել է իր սեփական ապրումները, իր հոգեկան վառ, ցալառն, եռացող, ներքին աշխարհ, այդ ներքին հոգեկան աշխարհի մեծաւույն հրաբուխը՝ իր բուրբուրող սերը, տեսնանքները՝ արեւադարձ իր սին, ու առարկային, իր վարդապետները, վտարումը պալատից, հեռավորութեանը աշխարհից, մեկուսացումը վանքի մեջ և արագիկ վախճանը։

Իրենցով սկզբում արեւնառավոր և ապա երաժիշտ-բանաստեղծ-երգիչ, ունենալով բազմա-

կանչառափ սեղեկութիւն ժողովրդական բանահայտութեան թշուարից, ինչպէս և Աստվածաշնչից և արեւելքի աշուղներից, արխայականով զբաւարին և վերջապէս խորը լինելով ստեղծարարժող բանաստեղծ, երգիչ, նվագող, նա միաժամանակ օժտած է եղել երաժշտական ստեղծարարական ստացանդարով:

Ներսիսյանի գեղարվեստական կերպարած-
քը, տաղանթավորված ընդհանուր ըմբռնու-
թյունը, հանդերձ, բացառապես լիարժեք համե-
մատություններով մեջ մեջ թողնելով, վանկերի
կրթափոխանությունը վկայում են իրենց մեծ
վարպետների՝ հանձնարող աշուղի խոշոր ընդունա-
կողության համար:

Մեր առաջ զրված է Սյաթթ-Նովայի եր-
դերի եղանակները, վերականգնման պրոբլեմը
որ հարկավ զօվարին է. սակայն նա մի աշխար-
սի իրթին խելեր չէ, ինչպես են զիցուք՝ եղիլ-
ստիան հիերոգլիֆները կամ աստղալիւն, իսպղա-
կան, ուրաբաստիան սեպարդերը, որոնք լաղուց
սարկեն իրիմասիլի են ե կարողացիւն մէ հն:

Ստալինն այդ հիերարխիաներն ու բևեռադրերը տեսանելի ու շոշափելի արձանագրություններ են, մինչդեռ մեր անգլանի աշուղի խաղերը՝ եղանակները ամբողջապես և անկտրոն կերպով մեղ չեն հասել մշ միայն հիերարխիաների ձևով այլ նույնիսկ մեր հին հայկական խաղերի կատարեն հայկական ձայնախնդներով, էլ չհասնի կյուրապահան նոտաներով:

Սյալթի-Նովայի խաղերի եղանակների զբլ խաղի ու պրոբլեմ ժողովուրդն է և այլ ժողովրդի միջ ապրող այն աշուգալան երգերն են, որոնք երեք դար (իսկ գուսանական շրջանի հետ աշուղով տասնյակ դարեր) շարունակ հնչեցրել են այլ՝ խորդի, հանդի, երգի և նովայի հագարի պանդուխտ զարպեաները⁸։

Սայաթ-Նովայի խաղերի անմիջական ազդեցությունը հանդիսանում է Թիֆլիսյան-Թբիլիսյան ուղիղ զարերի ընթացքում բաղկվել են իրական խաչանվելի արևելքի և արևմուտքի, հյուսիս և հարավի ժողովուրդական հասանձները, այնպիսիք են արևելյան ծնունդը և առև Սայաթ-Նովայի անհատիկ խաղերը:

Եվ վերջապես Սայաթ-Նովայի չափերի և բաժանման աղբյուրը հանդիսանում են հեն-
կը, Սայաթ-Նովայի խաղերի գավթահենը
հատկապես այն գավթաբլրը որը Գ. Ախվիկդյան
ձեռքի տակ է կոչը:

Մենք ամեն կերպ զվարճվում քանակաբանական հարցերի վերաբերյալ:

որոնց միջոցով երաժշտապիտույթյունը և սո-
յալիստական պիտույթյունը ձևաք-ձևաքի տված պետք
է սևաստվարայայտի ենթարկեն, զերմանեն և
զերականգնեն Սյաթթ-Նովաչի խաղիւրի եղա-
նակները:

Ինչպե՞ս լուրջ, որ Ստյաթ-նովայի լուրերի հեղանակները վերականգնելու համար պետք է ընձեռնել միմյանց բախտասեղծ-երգչի հատուկ հին թրիլլերի երաժշտական-առողջական մասձեկա-կերպը, ձևերն ու պրիոմները:

❖

❖ ❖

Ամեն մի աշուղ իր երգերը երգում է կամ ասում է արևելյան արաղիցյոն հղանակներով՝ աշուղական տաղաչափության ընդունված ձևերով, այն է՝ դռմա, քապիք, մուխամմազ, դիվանի, բաեթիրքավոր ևն։ Մայաթ-Նուրան իր երգերի վերջում նշում է, բացի այս ընդունված ձևերից, նաև մի քանի այլ ձևեր, ուրնք բւստ հերվիտ-թին հատկապես ընդունված են հեղե վրանաշին-թրելիսիի աշուղներին մոտ, օրինակ՝ «Ռազհանի», «Ուշչամա», «Ղափիա յարանա», ևն։

Եվ վերջապես մի շարք խաղերի վերջում նա հրահանգում է երգել այսինչ խաղը այսինչ երգի հանգով, օրինակ՝ «Գուռ լա անգլինի» հանգով (Բ), «Գիթ, Գիթ, ու կնդդուհեխայի» հանգով (Գ, Ե, Ժ, Ի, Կ, Լ, Ն, Է, Ը, — ԽԱ.)։ «Յոլարումդգան» Շիրվանի հանգում (Ի.) կամ ավելի պարզ ու կոնկրետ՝ նշում է այն երգի սկիզբը, որի եղանակով պետք է երգել խաղը, օրինակ՝ «էս խաղը էն ձևերով» բրլուսլըն նըտում էր վարձինքի լավ կանչելու նա վարձինքի (Զ.)։ «Այս խաղը ոչ սովորի, Գոտանի համար ձայնով ասի. կէն էլիմանա, հարցրու թե՛ դոպալար իղնաղընա բաղ դաստա բն դաստա թարախանուր» (Թ)։ Մի այլ խաղի վերջում՝ (վրացերեն գրված, թարգմանություններն ենք առաջ բերում) «Այսպես Արևելքինի ասած՝ քասիբն չինի, էն հանգովը» (ԽԲ.) (Գ. Ախվերդյանը լրացրել է «կարմիր դինի» բառերը, ծանոթ լինելով այս երգին, որը Նաղաշ Հադյանթանի «Նստիմբ ի մեշլիկա»-ն է, իսկ «Թասերն չինի, կարմիր դինի»-ն այդ երգի կրկնակի առաջին երկտողն է)։ Այսպիսով Սայաթ-Նովան առաջինների ընդունված մրցադիմելիքից բաց երեւելիների չէ շեղվել։

Սակայն բացի աշուղական ընդունված ձե-
վերով երգվող երգերից, բացի գոյություն ունե-
ցող կղանակներին «հանգերով» երգվող երգերից

*) Միայն հալ աշուղների թիվը 400-ից անցնում է :

շնորհալի աշուղները ունեցել են իրենց սեփական ստեղծագործած եղանակները:

Այդ աշուղների թվին են պատկանում Շիրինը, Շեքամբը, Միսկին-Բուրջին, Գյուրջի-Նավին, Փիրզալին, Զիլանին, Պայծառն, Հաղիլին:

Սայաթ-Նովայի ժամանակ խոյրովիացիայի արվեստը բավականին զարգացած է եղել, իսկ հանպարաստից խաղ մոգոնողը պետք է տիրապետեր նաև խաղի եղանակի ստեղծելու շնորհքին:

Սայաթ-Նովան ևս զուրկ չի եղել այդ շնորհքից. ուրևն նա ունեցել է իր սեփական եղանակները, իր բանաստեղծություններին՝ խաղերին հալածարարժեք եղանակները:

Այդ կատեգորիային պատկանող խաղերի տալ մեծատաղանդ աշուղը համեմատելիս նշում է՝ «Այսպես՝ Արուսիկին ասած, քրոնիկոնի 44-ին» (Խ. Գ.). Նույն վերջադրույթյուններին ունեն՝ Ա. Լ. Ժ. (Քասիրը), ԻԲ., ԻԴ., ԻԹ, ԼԲ., ԼԴ., ԼԷ. խաղերը:

Սայաթ-Նովայի միևնույն խաղն ունեցել է երկու և ավելի եղանակ: Այդ մասին է վկայում աշուղի որդի Յովանեն, որ գրում է մի երգին («Ե՛յ բեմուրազ, մի սպանի») կից.

«Սա մի քանի եղանակներով է ասել Սալաթ-Նովան»: («Ազգագրական հանդես, գիրք X. Գ. Աստուրը «Սայաթ-Նովայի անհայտ երգերից»):

Ուրևն եթե աշուղն իր մի խաղը մի քանի եղանակներով է ասել, ինչու՞ չպետք է ընդունել որ այդ մի քանի եղանակներից զոհն մեկը իր սեփական հնարած եղանակն է եղել:

Ինչ վերաբերում է ընկ. Գ. Լևոնյանի նշած «զուներևուն և հարմարեցնելուն»*), ապա այդ մասին խոսք կարող է լինել այն եղանակների մասին, որոնք հարմարեցված են ներկա ժամանակաշրջանում և հատկապես Սայաթ-Նովային երկրորդ անգամ հարմարեցնելու տվող Հովհաննես Թումանյանի նախաձեռնությամբ կազմակերպված երկիտներից հետո, երբ հասարակության մեջ մեծ հետաքրքրություն առաջ եկավ Սայաթ-Նովայի ստեղծագործություններին և առհասարակ մեծ աշուղի շուրջը:

Սակայն մեծ տարբերություն պետք է դնել զանկու և համբալեցնիլու այդ հատկացույթությունների մեջ. եթե մի տեքստին հարմարեցնում են մի եղանակ այնպիսի մարզիկ, ու-

ր՝նք ընավ ծանոթ չեն տեքստի ոգուն, բավանդակությամբ, ընտելիքն, ապա նման երգը կըկորցնի իր զեղարվեստականությունը և կդառնա շինծու, անբնական: Ահա այդ ձևի հարմարեցումների մի քանի օրինակներ՝ (սևա հավելված Ա և Ա. Բ. Գ. Դ.).

Ա. Այդ երգը կատարողներից մեկը իր վայնասունով հանում է կուլմիսացիային և զարձնում է այն մի ողբ Մինչդեռ աշուղն այդ երգի մեջ իր կենդանի (և ոչ թե մեռած) սիրելուն կամ ինչպես թիֆլիսցիք են ասում, սիրելանին, զվարթ զգուժմով իր զովքն է ասում՝

Զըկա քիզի՛ նըման, չըկա քիզի՛ նըման,
Դիզ նըման, քիզ նըման,
Դուռն իս աննըման:

Ուշադրությամբ նայելով տեքստին, նկատում ենք որ առաջին տողում աշուղը զուրմ է ասում «քիզի՛ նըման», իսկ երկրորդ տողում՝ «քիզ նըման». իսկ լեռաց իս էլի»-ն կրկնում է. և թող չկարծեն ոմանք, իբր Սայաթ-Նովան սրբալի է, ինչպես կատարողներից ոմանք կցանկանային որ այդպես լինել. Սակայն ի մեծ ցավ նրանց և հակառակ նրանց երգչական ճաշակի (որ երբեմն այնքան էլ պահանջուտ չէ!) Սայաթ-Նովան այդպես չի ցանկացել երգել, այլ այնպես, ինչպես որ ինքն է գրել. Ուրևն այն եղանակը որով երգում են երգիչ-երգչուհիներից ոմանք, Սայաթ-Նովայինը չէ, արհեստականորեն հարմարեցրած է, աշուղին անհարուգատ է:

Այդ մեղուկաններից Ա. Ա-ն ընավ աշուղական չէ. հետո է աշուղական և հատկապես սայաթնովյան ոճից: Նույնը կարելի է ասել և Ա. Բ-ի մասին: Սա քաղաքի անտրակ, խալաուրային եղանակ է, որ թե իր չափով, թե ուրիշ մով և թե «երաժշտական» շնչաբերով ընավ չի համընկնում տեքստին:

Իսկ Ա. Գ-ն աղավաղված եղանակ է, որ իսկական եղանակի միայն ծագրանկարն է:

Ա. Գ եղանակը Գյուրջի-Նավին «Բմ սիրալս աղ ևս արել երգի աղջառված եղանակն է:

Եթե Սայաթ-Նովայի խաղերը կանակնեքին հարմարեցնելը անհանդուրժելի է, ապա նույնը չի կարելի ասել այն զեղքում, երբ եղանակներն են հարմարեցվում խաղերին: Առաջին զեղքում զոհվում է բուն տեքստի, օրիգինալի կառուցվածքը և նրա ոճն ու ոգին խալ-

*) Տե՛ս «Սայաթ-Նովա» Պետրաս, 1932 թ. Գ. Լևոնյանի ներածականի էջ 72:

սուբյեկտներ, անձաշատի, ոճադուրիկ եղանակներին, իսկ երկրորդը՝ զեպուրում կատարվում է երկու չարյայի փոքրագույնը, աշխարհն օրվայինալը, տեղադրում փուլում է անփոփոխ դրուելթամբ, իսկ իմի եղանակը համապատասխանեց նրա բովանդակութթյան, որուն է ոճին, ապա այդ զեպուրում նա ընդունվում է և երկը դասնում է տեղանին, նա ընդունվում է զանում և տարածվում է մագլղղղղ մեջ:

Սալայն երգահանութթյան կամ «երգագյուտարարութթյան» ա,ս ձևն էլ ինչպես և առաջին ձևը, զլիկտանութթյան աշն կողմը չի անցնում, զիտանութթյան չի հիմնավորվում, երաժշտագիտութթյանը, նրա պրպտուններին, հետազոտական աշխատանքներին չի օժանդակում, մնալով կիսաշունչ վիճակի մեջ:

Սալթ-Նովային պատկանող երգերը հայտնարերկու համար պետք է դիմենք ճնայ իրեն՝ աշուղի գավթարին, մեծ ուշադրութթյամբ քննենք ոչ միայն խաղերի տեքստերը, այլ և նրբանց վերջում գրված նկատողութթյունները, ծախութթյունները, ցուցմունքները են:

Այս բնագավառում ամեն ինչ իր տեղում չէ: Հետազոտութթյան պրոցեսում երաժշտական պրպտունները բավում են, խաչաձևում են մի շարք տեքստային, գրական տագաչափական անորոշութթյուններ, վանկերի չափի խախտումներ, սխալներ, լրացումներ, որոնք տեղ են ունեցել ինչպես իրեն, Սալթ-Նովայի կողմից, սյունիք էլ հետագայում նրա մեկըմավոր ըարեկանների, ժառանգների, արտադրողների, երգողների և ապա նրանցից գրանցողների, և այնուհետև՝ հրատարակողների, ապագրիչների, գրաշարների, սրբագրիչների կողմից:

Եվ պետք է խոստովանվի, որ մեր հանձարից Սալթ-Նովան այս խառնիճադանձ լուրերինթոսից հերոսաբար և պատվով է դուրս եկել, հաղթանարելով ժամանակի և ավերածութթյան, կորստյան և մոռացութթյան տարերքները: Եվ այնքան էլ ինչ հասել է մեզ, և ինչ վիճակում էլ պահպանվել է, կարող է բավական լինի լարելիք՝ ուսումնասիրողի համար, որը նպատակ է դրել լարձարանի աշն վարպետը, որը ծածկած էր պահում Սալթ-Նովայի՝ երգահան-երաժիտի դիմքը:

Վերը մենք տագյնք որ Սալթ-Նովան հանդիսանում է հին թիֆլիսի երգիչը և իբրեւ ալպայիսին նա թիֆլիսի երաժշտական ոճի բնորոշ արտահայտութթյաններից խոշորագույնն է, որն իր անձնավորութթյան մեջ խառցրել է և ապա արտաբերել իր գմայլերի խաղերը:

Սալթ-Նովայի խաղերին պատկանող եղանակներն ունեն իրենց որոշ երաժշտական միջուկը՝ զմիանանք, թեմատիկ ֆրագան: Այդ տեսակետից բնորոշ են նրա հետեյալ երգերը՝ (տես հավելված № 1 և վերջում գրանցված երգերը)՝

1. «Ձիս տաում թի լաց իս էլի» (ժե)
2. «Ուստի գուքառ զարիր բլրուլ» (ժ)
3. «Ասանց քիլ ինչ կոնիմ» (Է)
4. «Բըլլուրի հիլ լաց իս էլի» (Իե)
5. «Յիս կանչում իմ լալանին» (նե)

Առաջին երգի երրորդ տողի, երկրորդ երգի երրորդ տողի կրկնութթյան, երրորդ երգի երկրորդ տողի, չորրորդ երգի չորրորդ տողի և հինգերորդ երգի երրորդ տողի միջոցային մասերը համընկնում են:

Այդ մեկոդիկան հրագան Սալթ-Նովայի երգերի բնորոշող մոմենտներից մեկն է և զա պատահական չէ և ոչ միայն Սալթ-Նովային է հատուկ, այլ հին թիֆլիսի աշուղական եղանակներին:

Հայաստանի աշուղների եղանակներին մեջ ալը կամ հման մեկոդիկ գիծ չի նկատվում: Հայաստանի աշուղների եղանակները երկու մեծ խմբեր են բաժանվում լաղային կատուցվածքով՝ Շիրակի, Արարատի լաղային կատուցվածքով (հիմնական), Աղարանի շրջանների աշուղների եղանակների մեջ տիրապետող լաղը գործիական է, իսկ քանի հետադուս ենք ալը շրջաններից և մոտենում ենք արեւելյան և հարավային Հայաստանին՝ Ղարաբաղ, Ջանգաղ, նախկին Սյունիք, ալը շրջանների աշուղների մոտ արդեն նկատում ենք Իւրանի և Աղբրեջանի խոշոր աղեկացութթյունը՝ Չարգաշի, Շիրակի, Սեդյահի լաղերով կատուցված եղանակները:

Սալթ-Նովայի խաղերի բնորոշ լաղերն են՝ ֆրիդիականը՝ իջնցրած կվարտալով (խաղեր՝ Ե, ԺԷ, ԻԵ), Շիրակի-հարմոնիկ մինորի ԳՁ-ի (եկեղեցական երկրորդ ձայնի) լաղը, սյունահատի զալիս են՝ ֆրիդիականը՝ կալուն և անկալուն վերջավորութթյամբ, գործիականը՝ ֆրիդիական վերջավորութթյամբ, գուտ գործիականը և խառն լաղերից կազմված խաղերը:

Սալթ-Նովայի եղանակներից պետք է հատարել նաև հետեյալները՝

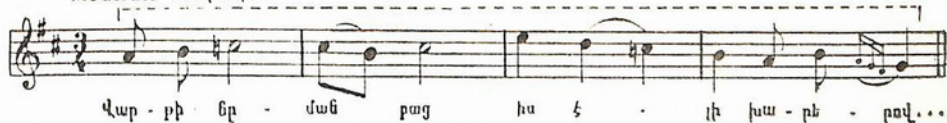
- Բ. «Թեզուլ քու քաշըն մարքրիա տան»
- Գ. «Արի ինձ անգամ կալ այ գլխանա սիրտ»
- Ը. «Դուն էն գլխին իմատուն իս»
- Թ. «Յիս մէ զարիր բլրուլի պես»
- ԺԶ. «Ջննը քաղցր ունիս, լամզով կու խոսիս»

№ 1 «ԶԻՍ ԱՍՈՒՄ ՔԷ: ԼԱՅ ԻՍ ԷԼԻ»

(ԺԵ)

ՍԱՅԱԹ. ՆՈՎԱ
Չայնագրեց՝ Մ. Աղայան

Moderato Չափավոր

№ 1 a ՎԱԲԱՆՏ

Moderato Չափավոր

№ 2 «ՈՒՍԻ ԳՈՒՔԱՍ ՂԱԲԻԲ ԲԸԼԸՈՒԼ»

(Ժ)

Չայնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato Չափավոր

№ 3 «ԱՌԱՆՅ ՔԻՉ ԻՆՉ ԿՈՆԻՄ»

(Ժ)

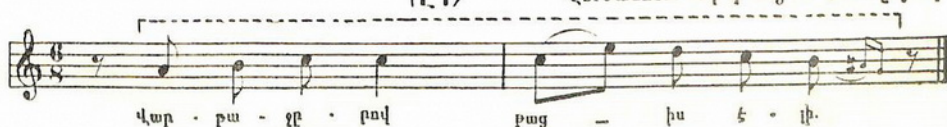
ՎԵՐԺԱՆՈՒՄՆ ԵՎ զՐԱՆՑՈՒՄ. Աղայանի

№ 4 «ԲԸԼԸՈՒԼԻ ՀԻԴ ԼԱՅ ԻՍ ԷԼԻ»

(ԼԳ)

ՎԵՐԺԱՆՈՒՄՆ ԵՎ զՐԱՆՑՈՒՄ. Աղայանի

5. ՅԻՍ ԿԱՆՉՈՒՄ ԻՄ ԼԱՄԱՆԻՆ

(ԽԷ)

Սայաթ-Նովայի երգերի զեղծումները

«ԲԸԼԲՈՒԼԻ ՀԻԴ ԼԱՑ ԻՍ ԷԼԻ»
(ԼԳ)

Ա. *Tras d'amer tr* *ten.*

Բըլ - բու լի եիդ լաց իս - - - է - լի,
վար - բի նը - ման բաց իս - - - է - լի,

վար բա ջը - բով բաց իս է լի*)

Կրկնակ(նույն սեմպլով)

Ջը - կա ֆիգ նը - ման, չը - կա ֆիգ- նը - ման.

Ֆիգ նը - ման, ֆիգ նը - ման դուն իս աճ - նը - ման.

ԴԱՍՏԱՍԱԶԸՆ ՍԻՄ ՈՒ ՇԱՐԲԱԲ

Andante Դանդաղ

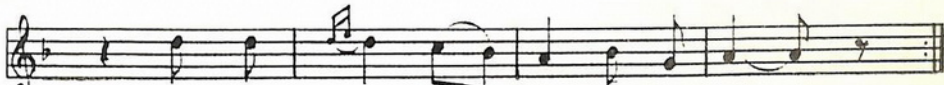
3. Թա - աւ - մե - ցալ կար-միր վար-բըն բա - դըն բըլ - բուլ չէ գա - լի.

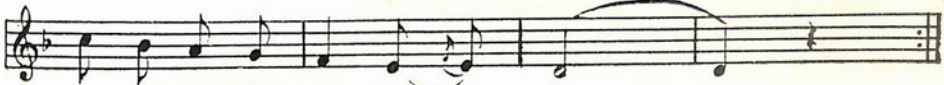
Սիր - տըս յա - բա - լու շի - նե - ցիր էր - վաւս իմ մըր - մըն-ջա - լի:

*) Սայաթ-Նովայի կրկնում է՝ «Բաց լի էլի» որն աչտեղ բացակայում է:

ՌԻՍՏԻ ԳՈՒԲԱՍ ՂԱՐԻԲ ԲԸԼԵՈՒՆ
(Ժ.)

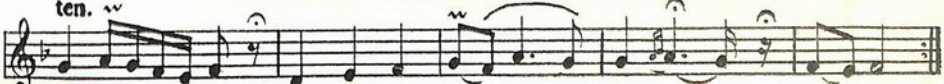
Հորդոր

Պ.
 Ուս - տի գու - ֆաս դա - բիբ բըլ - բուլ

 դու մի լաց լի յիս իմ լա - լու:

 դու վարդ արտ - բե, յիս գո - գա - լին, դու

 մի լաց լի, յիս իմ լա - լու:

«ԱՇԽԱՐՈՒՄՍ ԱԽ ԶԻՄ ԲԱՇԻ»

Հաս ծանր

Պ.
 Աշ - խա բու - մբս տխ չիմ ֆա-

 - շի, ֆա - նի վարդ ջան քս ինձ (b) ա մա.

 Արագ Ան - ժա - եա - կան 6 3 ջը - բավ լի - ֆը

 օս - կե փըն - ջան քս ինձ (b) ա մա:

Դ Այս եղանակի իսկականը և նախնականը աշուղ Գյուբգի Նավեի «Իմ սիրտըս աղ ես արեւ» խաղի եղանակն է: Ժող. արտիստ Շարա Տալանը իբր ժամանակին Գյուբգի Նավեի այս վերոնշյալ խաղը երգում էր այլ եղանակով:

ԱՄԵՆ ՍԱԶԻ ՄԵԶԻ ԳՈՎԱԾ (Ա)

Զայնագր. ՇԱՐՈՆ ՏԱԼԵԱՆԻ

Ա.

Ամեն սողի մէջն զոված զուն թամամ տան իո, քամանչա.
 Նարպ մարթ քիչ չի կանա տանի, զուն նըրա պան իս, քամանչա.
 Ղանա արա՝ էլ լալ օրերուն էդիլն հանիս, քամանչա.
 Քիզ ինձնից ան կանա խըլի՝ աշուղի բան իս քամանչա:

Անգաճը էրծաթեն պիտի, դըլուխը ճալահիւր քարած,
 Կաթը շիրմայեմեն պիտի, վուրըս աղալիւլ նաղչ արած,
 Սիմը օսկեն քաշած պիտի, էրկաթը վանճարա արած,
 Օչով գիմեթը չի գիդի՝ լալ ու արման իս, քամանչա:

Ճիպուտը վարաղնած պիտի, թահր ունենա հաղար ունդով,
 Ջարըգ աշի կուդեն պիտի, վուր զուն խոսիս քաղցըր հանգով.
 Շատին զարթուն կու լուացցնիս, շատին կու քրնեցնիս բանգով,
 Անուշամ գինով լիքն զուն օսկե թան իս, քամանչա:

Ածողի էրկու կու շինիս, տաշչ չալի դափա դուզիս,
 Կու մեճըլիս ալիվնուժն, պարալ վախտի բափա գուզիս,
 Յիլի վեր գուքաս մեճլիսուժն, քաղցըր զող ու սափա դուզիս,
 Բոլորքը գողալնիւր շարած՝ մեճլիսի կենն իս, քամանչա:

Շատ տըխտը սիրա կու ինդայնիս, կու կըտրիս հիլընդի դողն,
 Յիլի քաղցըր ձայնը վիւ կոնիս, բաց կուլի հիդը խաղողըն.
 Խալիլին էս իլթիմազն արա, տին՝ Ալըրի քու ածողըն.
 Քանի սաղ է Սայաթ-Նովեն, շատ բան կու տեսնիս, քամանչա:

ԹԵԳՈՒԶ ԳՈՒ ՔԱՇԸՆ ՄԱՐԳՐԻՏ ՏԱՆ
(Բ)

Զեյնազր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվազ

| tr | |

674

Թե՛ - զուգ ԲԱ ԲԱ - շԸՆ ՎարՖ - ԲԻՄ տան

prn

11

မှတ်

პრ. 11, 12 - გარეგნ. ფა. - 226 1/2 - შინა. სამ.

pru

ՄԱՀԻՆ

չիմ հի - առց - նի ֆիզ ֆու յո - բե - ժեհ, ֆիզ ֆու յո - բե -

460,

$$p_{00} = p_{11} = p_{22} = p_{33} = 0.66;$$

Յար, չիմ տա,

210

չիմ հի . ապ - ցի ֆիզ ֆու յա - րե - յէջ

Բիզ Բու յա - րե - մեն, Բա - րե - Բա - րե
 Նվագ
 — մեծ:
 Երգ
 Զիմ Բաշ - վի է - կած մա - հե - մեն Բա - ղի - փի աը - ված
 ա հե - մեն, Բե - գուզ Բա - ղամ գա շա - հե - մեն, յաբ չիմ աա,
 չիմ հե - ոաց - նի Բիզ Բու յա - րե - մեն, Նվագ
 Բիզ Բու յա - րե - մեն, Բա - րե - Բա - րե - մեն:

Բ.

Թեկուզ քու քնշըն մարքբիտ տան՝ բրոյի բրոյի,
 Թեկուզ քու քնշըն ալմաստ տան բրոյի բրոյի,
 Յնր, չիմ տա, չիմ հեռացնի քիզ քու յնրեմեն,
 Բարեբանեմեն:

Զիմ Բաշվի է'կած մահեմեն,
 Բնդիփի աըված ահեմեն
 Թեկուզ քնշամ գա Շահեմեն:

Յնր չիմ տա, չիմ հեռացնի քիզ քու յնրեմեն,
 Բարեբանեմեն
 Թեկուզ քու քնշըն ալմաստ տան՝ բրոյի բրոյի,

Թեկուզ քու քնշըն մարքբիտ տան բրոյի բրոյի,
 Յնր չիմ տա, չիմ հեռացնի քիզ քու յնրեմեն,
 Բարեբանեմեն:

ֆիզ ֆու յա - րե - մեն, քա - րե - քա - րե

Նվագ
մեծ:

Երգ
Զիմ քաշ - վի է - կած մա - հե - մեն քա - ղի - փի տը - ված

ten.
ա հե - մեն, քե - գուզ քա - դամ գա շա - հե - մեն, յար չիմ տա

չիմ հե - ոաց - ցի ֆիզ ֆու յա - րե - մեն, Նվագ

ֆիզ ֆու յա - րե - մեն, քա - րե - քա - րե - մեն:

Բ.

Թեկուզ քու քնշըն մարքբիտ տան՝ բրոյի բրոյի,
Թեկուզ քու քնշըն ալմաստ տան բրոյի բրոյի,
Յնք, չիմ տա, չիմ հեռացնի քիզ քու յարեմեն,
Բարեբախտեմեն:

Զիմ քաշվի է՛կած մահեմեն,
Բնդիփի տըված ահեմեն
Թեկուզ քնշամ գա Շահեմեն.

Յնք չիմ տա, չիմ հեռացնի քիզ քու յարեմեն,
Բարեբախտեմեն
Թեկուզ քու քնշըն ալմաստ տան՝ բրոյի բրոյի,

Թեկուզ քու քնշըն մարքբիտ տան բրոյի բրոյի,
Յնք չիմ տա, չիմ հեռացնի քիզ քու յարեմեն,
Բարեբախտեմեն:

ԱՐԻ ԻՆՁ ԱՆԳԱՃ ԿԱԼ, ԱՅ ԴԻՎԱՆԱ ՍԻՐՏ
(Գ)

Զայնագր. Լ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Allegretto

Նվագ

Երգ

Գ.

Ա՛րի ի՜նձ անգամ կալ այ դիվանա սիրտ,
 Հայա սիրե, ազար սիրե, ար սիրե.
 Աշխարհքս քունն ըլի, ի՜նչ պիտիս տանի—
 Աստված սիրե, հոգի սիրե, յար սիրե:

Էն բանն արա, վուր Աստուծու շնորհունն է,
 Խըրաանիւրն՝ զըրած Հալանց վարքունն է,
 Յիբիք բան կա՝ հոքու մարմնու կնքքունն է—
 Գիբ սիրե, դալամ սիրե, դավթար սիրե:

Եկ արի սիրտ, մի կենա մե գամադի
 Հալալ մըտիկ արա հացի ու աղի,
 Հենց բան արա՝ մարդ վըրեդ չըժնձադի՝
 Խըրաա սիրե, սարըր սիրե, շար սիրե:

Հընպարտութիւն չունիս, դուր դուքսն Տիբիդ,
 Խանարութիւն արա կանց քիզ դեվիբիդ,
 Աստված դիվունանցըն միւն հոքի էլիւ՝
 Ազկաա սիրե, զոնադ սիրե, տար սիրե:

Սոյաթ-Նովա, էրնեկ քիզ, թե էս անիս՝
 Հոքուդ խաթրի մարմնու ունբըր կես անիս.
 Թե դուզիս վուր դադաստան չըտեսանիս,
 Վանք սիրե, անապատ սիրե, քար սիրե:

ՄԵ ԽՈՍԿ ՈՒՆԻՄ ԻԼԹԻՄԱԶՈՎ
(Ե)

Զայնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

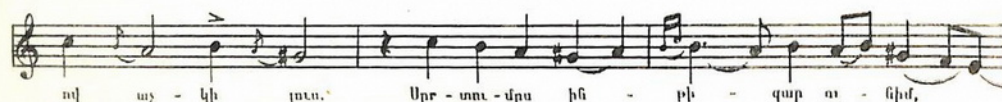
Նվագ

Երգ

ՄԼ խոսք ու - նիմ ի - թի - մա - գով, աճ - գաճ ա - բա,

սվ աչ - կի լուս, Սրբ - տու - մբս ին - թի - գար ու - նիմ,

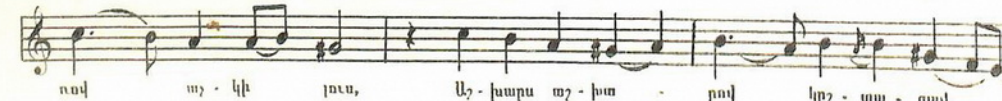
հա տի - սրն բա - բով աչ - կի լուս, Սրբ - տու - մբս ին,

թի - գար ու - նիմ, հու տի - սրն բա - բով աչ - կի լուս:

Ա - զար քիզ ինչ զեք իմ ա - թի կի - նում իս իս-

ոսվ աչ - կի լուս, Աշ - խաբս աշ - խո - բով կըշ - տա - ցով,

յիս քի - գա - նից սով աչ - կի լուս, Աշ - խաբս աշ - խո-

բով կըշ - տա - ցով յիս քի - գա - նից սով աչ - կի տա:

ՄԵ ԽՈՍԿ ՈՒՆԻՄ ԻԼԹԻՄԱԶՈՎ
(Է)

Չայնազր. ՇԱՐԱ ՏԱԼՅԱՆԻ

Andante

Նվագ

tr

tr

tr

leggiro

ten.

7

9

Նվագ

tr

Եսկ
ու
նիմ
իլ - քի - մա -
զով
ան.
զան
ա
բա
ով
ալ - քի
լուս,
ան - զան
ա
բա
ով
ալ - քի
լուս. Սբր. տու - մա
ին - քի.
զար
ու
նիմ
ֆու
տի - սըն
բա
բով
ալ - քի
լուս:
tr

Ե.

Մե խոսկ ունիմ իլթիմազով, անդամ արան ան աչկի լուս.
Սըրաումըս ինթիզար անիմ, քու տխրն բարնով աչկի լուս.
Աջար քեզ ինչ գեթ իմ անի, կենում իս խըռով աչկի լուս.
Աշխարս աշխարսով կըշտացով. յիս քիզանից սով-աչկի լուս:

Մազամ օչով յար չէ սիրի, էս ինչ սրբի, էս ինչ րան տ.
Էշխեմեզ ջուհուն իմ էլի, ման իմ գովի յանա-յանա.
Էս դարդեն օչով չըքանչե, վուր մե դանդին չի դիմանա,
Սիրարս լուրի պես խորվեցիր, էշխեզ կըբաղով աչկի լուս:

Դոստիրըս գուշման շինեցիր. յադերուն ինչպես դոստ անիմ,
Անցկացած օրն չիմ տեսնում, քանի գուզե վուր դոստ անիմ,
Ասաված վրիւ, խիստ գըմվար է, գըլուխըս ինչպես դուս տանիմ՝
Յիս մե վուքըր նսովի նըման քո էշխըն է՝ ծով, աչկի լուս:

Դուզիմ բերանըս բաց անիմ, գովքը տաիմ թարիփի պես,
Տան տարի է ման իմ գալիս փաղիշանի շարիփի պես.
Օխտըն տարի էլ ման դուքամ սաղըն ձեռիս Դարբի պես,
Բնթա Շահասանամըս դուն իս, էլ չունիմ օչով աչկի լուս:

Թեդուզ հազար դարդ ունենամ, յիս սըրաումըս ան չիմ ասի,
Իմ հուքմի հեքիմըն դուն իս, յիս էլ սըրիշ Շան չիմ ասի.
Սալաթ-Նովին տաց՝ գալում. յիս էն մահին մահ չիմ ասի՝
Հէնչափ ըլի՝ դուն վըրես լնա՝ մազըդ շնո տալով, աչկի լուս:

ՄԵԶԼՈՒՄԻ ՊԵՍ ԿՈՐԱՎ ՅԱՐԸՍ

(9)

Զայնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ

Մեղ - լա - մի պես կո - բով յո - բրո. Էն - լի ջան,

մամ իս գա - լի, յա - ռա, յա - ռա. Էր - վե - ցավ իս-

մի ջի - ցա - բլո, Ար - նի տես աշխո է լա - լի, յա

մա, յա - մա, յա - մա, յո - ռա:

Նվագ *mf* *p*

9.

Մեջլուսմի պես կորալ յանրըս,
 Լեկիլի ջան, ման իմ դնլի յանս յանս.
 Էրվեցով խունի ջեղանըս,
 Արնի պես աչկս է լալի. յանս, յանս, յանս, յանս:

Բըլբուլի նըման լացիլ իմ,
 Աչկիլըս արնով թացիլ իմ (յանս յանս.)
 Էշխեմեղ հիվանդացիլ իմ —
 Պառկած իմ դըժվար հալի յանս, յանս յանս, յանս:

Էշխեմեղ դարիլ իմ յեղիդ,
 Հարվեցն, մաշվեցն քեզիդ, (յանս յանս)
 Ռահմ աբն, մե խոսի միդիդ,
 Բեմաւրվնի, ձեն իմ տալի յանս, յանս, յանս, յանս:

Էրվում իմ, կանչում իմ սման,
 Ծուցըդ ընդ, ունքիլըդ քանան (յանս, յանս),
 Աշխարիս մեջըն քիդ նըման
 Ձիմ անսած, ման իմ դալի յանս, յանս, յանս, յանս:

Մանուշակ լաց արած հովին,
 Կարմիր վարի ծաղիկ հուսովին (յանս, յանս)
 Շատ մի լացցնի Սոյաթ-նովին
 Աչկի լուս. կըսկըձալի յանս, յանս, յանս, յանս:

ԱՌԱՆՅ ՔԻՉ Ի ՆՁ ԿՈՆԻՄ (Է)

Զաչնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ

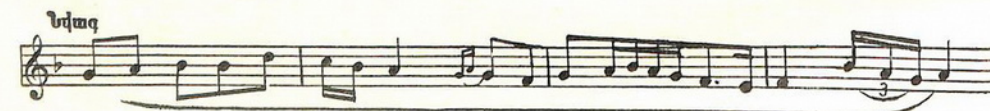
1. Ա - ուսնց քիզ ինչ, կո - նիմ սոյ - բարն ու սա -

զը, Ա - ուսնց քիզ ինչ կո - նիմ

սոյ - բարն ու սա - զը, Զեռ - նե - մես վեր

կո - նիմ շան - գի - բըն մե - մեկ,

Զեռ - նե - մես վեր կո - նիմ շան - գի - բըն մե - մեկ:

Է.

Առանց քիչ ինչ կօնիմ սոյրաթն հւ սաղըն,
 Ձևոնմեա վեր կօծիմ չանգիրըն մեմեկ,
 Ձունքի ուշկ հւ միտկըս իրար շնոկցիր,
 Փահմեա կու հիւսացնիմ հանգիրըն մեմեկ:

Մե դուգունըն էրկու դադին ինչ անե,
 Սե նոքարըն էրկու ադին ինչ անե,
 Մե բաղմանչին էրկու բադին ինչ անե,
 Փեյվանդ դուդե թաղա աղնգիրըն մեմեկ:

Ղուրթ ին աօր փեր ուստաքար դնողիրըն
 «Բաղ շինեցի, վարթն քաղեցին վադիրըն»,
 Ջնփին յիս քաշեցի, սոյն՝ յադիրըն,
 Բադիփին էկավ էս բանգիրըն մեմեկ:

Առանց քիչ ինչ կօնիմ սոյրաթն մալըն.
 Ձիմ անի քալազըն, չիմ անի դալըն,
 Կու հաքնիմ մաղեղեն, կու հաքնիմ շալըն,
 Կէրթամ ու ման դու քամ վանքիրըն մեմեկ:

Բըլբամ մե մարդ ուստ դա՝ վուր ինձ խըրատե,
 Գողայ, քու էշխմեն սիրտըս աղատե.
 Կանց յոթըն իմաստասիրացըն շատ է
 էս քու Սայաթ-Նովա, բանքիրըն մեմեկ:

ԳՈՒՆ ԷՆ ԳԸԼԽԵՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԻՍ (Ը)

Չալնադր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ

rit.

brq calando

ԳՈՒՆ ԷՆ ԳԸԼ - ԽԵՆ Ի - ՄԱՍ - ՄՈՒՆ ԻՍ ԽԻՎԳ ԻԻ - ՄԱ - ՐԻՆ

ՉԱՐ ՄԻ Ա - ՆԻ, Է - ՐԱ - ԳՈՒ - ՄՐԳ ԵՆ - ՈՒ - ԺԻ ԻՎԳ -

ՄԻ - ԳԻ - ՄԵ - ՆԵ ՉԱՐ ՄԻ Ա - ՆԻ, Է - ՐԱ - ԳՈՒ - ՄՐԳ

ՄԵ - ՍԱ - ԺԻ ԻՎԳ, ՄԻ - ԳԻ ՄԵ - ՆԵ ՍԱՐ ՄԻ Ա - ՆԻ:

tr

rit.

ԿՈՒՆ ԷՆ ԳԸԼԽԵՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԻՍ (Ը)

Զայնազր. ՆԱՐԵ ՏԱԼՅԱՆԻ

Andante sostenuto

երգ

Դու՛ն է՛ն գըլ - խե՛ն ի - մաս - տուն իս

խիլի՛դ հի - մա - ռի՛ն բար մի ա - նի, *ten.*

է - բա - գու - մը՛ն տե - սա - ծի հի՛դ

մի - գի - մե հե *6* սար մի ա - նի,

energico

Յիս խո՛ւ է՛ն գըլ խե՛ն է - բա՛ծ իս,

Նա՛ր մե կա՛նց *6* բա՛ր մի ա - նի, *7*

calando

թե վա՛ր, գի - դի՛մ, բե - գա - թիլ իս

ու - թի - շի՛ն սա - բար մի ա - նի, *6*

risoluto

հա - նի գաւ - զե Բա - վին տա - նն

ծո վե մեն ա վազ չի պակ - սի

mf

քե - գաւզ ը - լիմ, քե - գաւզ չը - լիմ,

մեղ - լիս - նն - բուռն սագ չի պակ - սի.

espressivo

քե կու պակ - սիմ քիզ կու պակ - սիմ,

աշ - խա - ըիս մե մագ չի պակ - սի.

Նա - յար Նո - վաւ գե - բեզ - մա - նը

Հինգ, Հա - բաշ, Ո բար մի ա նի.

Սա - յար Նո - վաւ գե - բեզ - մա - նը

Հինգ, Հա - բաշ, Ա բար մի ա նի.

ritardando *pp*

Ը.

Դուռն էն գրլիսէն իմաստուն լիս, խիլքդ հիմարին բնա՞ր մի անի,
էրազումըն տեսածի հիդ միդի մե հեսնա՞ր մի անի.
Յիս խոտ էն գրլիսէն էրած իմ, նուրմեկանց քարնա՞ր մի անի,
Թե վուր գիդլիմ բեզարիլ լիս, ուրիշին սարնա՞ր մի անի:

Չըկա քիդ պես հոգումի հեքիմ, դուռն Ռաստոմի Չնալ թաքավուր,
Ասկըդ ասկերումըն գոված, համդ ունիս գոզալ թաքավուր,
Թե էսանց էլ սո՛ւչ ունենամ, գըլուխս արա տնալ թաքավուր,
Մըտիկ արա քո Սալիդոդին, նահալս տիդ դազնա՞ր մի անի:

Յարալուն հեքիմն էնդուր գուզե՝ գիդ տալու է, ցնալ տալու չէ.
Դանի գուզն արբաբ բլի, դուլըն ադին դնալ տալու չէ
Դու քու սիրտըն իստակ պահե, յադլի խոսկըն անտալու չէ,
Աստուծու սերն կանչողի պես գըռնեմեդ ջուզնա՞ր մի անի:

Ամեն մարդ չի կանա խրմի իմ ջուրըն՝ ուրիշ ջրերն է,
Ամեն մարդ չի կանա կարգն իմ գիրըն՝ ուրիշ գրերն է.
Բունիաթս ավանդ չիմանաս, քնարալի է. քնար ու կըրեն է,
Սեկավի պես առանց ցամքլի, դուռն շուտով խարնա՞ր մի անի:

Դանի գուզե բնմին տանե, ծովեմեն ավանդ չի պակսի,
Թեգուդ բլիմ, թեգուդ չըլիմ՝ մեջլիսներուն սնա՞ղ չի պակսի.
Թե կու պակսիմ, քիդ կու պակսիմ, աշխարիս մե մնա՞ղ չի պակսի,
Սայաթ-Նովոս գերեղմանըն Հինդ, Հաբաշ, Արնա՞ր մի անի:

ՅԻՍ ՄԵ ՂԱՐԻՔ ԲԸԼԲՈՒԼԻ ՊԵՍ (Թ)

Զայնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ

Երգ *p*

Թիս մե դա - բիր բըլ - բու - լի ախ, դուն օս - կե

դա - փա - զի նը - ման է - րե - օրս դի - վու - տիդ տա -

կըն, տեց կաց փի - տն դա - զի նը - ման Յար քիզ եիդ

sempre

խա - սիլ իմ ու - զուժ նա - եհ իլ - քի - մա - զի նը -

f *ten.* *a tempo*

ման Ա - քա - յիր սու - րա - քի տեր

խա, աան - զըզ է զուլ - զա - զի նը - ման,

rit.

Fine

Թ.

Յիս մե զարիբ բըլբուլն պես, դուն օսկե զավազի նըման.
Էրեսըս դի վռտիդ տակին, անց կանց՝ վիտանդազի նըման.
Յար, քիզիդ խոսիլ իմ ուզում Շահի իլթիմազի նըման,
Աջայիբ սուրաթի տեր իս, ռանգըդ է գուլզազի նըման:

Յար մըտիլ իս բաղչի մեշըն, աջայիբ սեյրան իս անում.
Շուղկդ արեզանդի նըման է՝ տեսնողին հեյրան իս անում.
Ջիզարիս կըրակ իս տըվի, էրվում իմ՝ բիրյան իս անում.
Վունց մե գոզնլ չէ ունեցի էտ քու տրած նազի նըման:

Հենց իմանի յար քու դուլ իմ, թանգ հախով գընած չըրադ իմ.
Դու գըրանըդ նընգած բլիմ, ով տեսնե, ասե՝ տուտադ իմ.
Էշխեմեդ հիվանդացիլ իմ, վունց մեռնում իմ վունց թե սադ իմ.
Ծովի պեհ սուրզան իմ տալիս, գըծվիլ իմ Արազի նըման:

Ով կու տեսնե ջունուս կուլի, բալի էրեսիդ խնլ իս անում.
Էդ ջուքամըն դուն կու քաշիս, չուն մահիս՝ խնլ իս անում.
Յար յիս քիզ բարսով իմ տալիս, շուռ իս գալի՝ զալ իս անում,
Ձունքի խոսկըդ անց է կենում բելլու շահանդազի նըման:

Սայաթ-նովեն սասց՝ կու լամ. չիմ լանց լի թե ճար ունենամ.
Էլ յիս կու քաշիմ էս դուսեն, թուղ լի ա՜ ու զար ունենամ.
Յար քիզ վըրեն արք ունենամ, մե լավ իխտիար ունենամ,
Առնում, տանիմ մեջլիսնիրըն օսկեջըրած սազի նըման:

ՈՒՍՏԻ ԳՈՒԳԱՍ, ՂԱՐԻԻ ԲԵԼԲՈՒՆ (Ժ)

Չափադր. Խ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ *marcato*

tr

brq calando

1. Ուս - տի գու - քա ղա թիք բել - բուլ. դու մի լաց լի,

յիս իմ լա - լու, դու վարք պետ - ըն, յիս գո - քա - լին,

tr *tr*

դու մի լաց լի, յիս իմ լա - լու. դու վարք պետ - ըն,

յիս գո - քա - լին, դու մի լաց լի, յիս իմ լա - լու,

դու վարք պետ - ըն յիս գո - քա - լին, դու մի լաց լի

Նվագ tr

յիս իմ լա - լու,

brq poco rit.

2. Ա - թի բել - բուլ

ten.

a tempo

tr

tutti

de al

Փ.

Ուստի՛ զհաքնս, դարբը բըրնուլ,
 Դու մի լաց լի, յիս իմ լալու,
 Դու վարթ պըրեհ, յիս զոգանին,
 Դու մի լաց լի, յիս իմ լալու*):

Արի բըրնուլ խոսի բանուն,
 Օխնըվի քառ Է կամ սաքն,
 Քի վարթն Էրից, ինձ իմ յաքն,
 Դու մի լաց լի, յիս իմ լալու:

Ման իմ զանլի դիզանրի հիդ,
 Վառնց դարբը բըրնուլ խաքի հիդ,
 Դու վարթի հիդ, յիս յաքի հիդ,
 Դու մի լաց լի յիս իմ լալու:

Սալուլի նըման կանանչ իմ,
 Եկ, խոսի, ձայնըդ ճանանչիմ,
 Դու վարթ կանչե, յիս յաք կանչիմ,
 Դու մի լաց լի, յիս իմ լալու:

Ղարիբ բըրնուլ, ձայնըդ մալում,
 Յիս ու դուռն Էրվինք մե հալում,
 Սալաթ-Նոփեն ասաց՝ զանում,
 Դու մի լաց լի, յիս իմ լալու:

*) Երբորդ և չորբորդ առգեբը կրկնելիս շնչաքը զըվում են ալա ձևով՝
 Դու վարթ պըրեհ, յիս զոգանին,
 Դու մի լաց լի, յիս իմ լալու:

ԺԵ.

Ձիւ ասում թե լաց իս էլի,
 Բարով տեսա՞ր՝ մ սիրեկան,
 Վարթի նըման բաց իս էլի
 Խաբէրով,
 Խաբէրով*,
 Բարով տեսա իմ սիրեկան: (2)

Արի մե դարդըս իմացի,
 Էշխմէ՞ղ համան իմ լացի,
 Օրըս էսպէս անց է կացի
 Դաբէրով,
 Դաբէրով
 Բարով տեսա իմ սիրեկան:

Յիւի կու հարճիս ու ու անլաս
 Տեսնողին կու շինիս մաս մաս.
 Դռչիլդ պիտի լնլ ու արմաս
 Շաբէրով,
 Շաբէրով
 Բարով տեսա իմ սիրեկան:

Յիս քիզ գովիմ խնդի մեջըն,
 Շամամբիբըդ թնդի մեջըն,
 Ման իս գալի բնդի մեջըն
 Յաբէրով,
 Յաբէրով.
 Բարով տեսա իմ սիրեկան:

Սալաթ-Նոփեն վոնց դընջանան.
 Աչկիբըզ օսկե վընջան ա.
 Դուշմանի լիզուն մընջանան
 Չաբէրով,
 Չաբէրով,
 Բարով տեսա իմ սիրեկան:

*) Այս խաղի նշանը երկրորդ առիթը մեր գրանցած երգի մեջ չի կրկնված. կա մի ալի վնդ ևս վերջնականորեն չի կրկնված ևս, որովհետեւ տողերը երկուսն էլ երգվում են:

ՋԵՆԵՐԻ ՔԱՂՅՆԸ ՈՒՆԻՍ (ԺԶ)

Ջայնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Allegro non troppo

Նվագ

f

p

Երգ *recit.*

1. Ջե • նրդ քաղ • ցրք ու • նիս լամ • զով

կու խո սիս, նա օղա • նն քիզ ումն որ ծա • առ յիս գո • զալ

մեղ • կըզ չեյ • լա • նի է, առն • զըզ չա • քա • թի Փառն զըս • տա • ննն է • կած

խա • բա խ գո • զալ խ • բա խ գո • զալ

a tempo

3. Թե լա • նու — չաի ա • սիմ աա — քե — մեն կո

սին, րե ջա վա - նիր ա - սիմ fա - րե - մեն կո -

սին, րե վար րա - սին ա սիմ տա - րե - մեն կո -

սին, և - րե - դո կի նը - ման

փա - րա իս գա - գալ, փա րա իս գա գալ

ԺԶ.

Ջենըդ քոզլըր ունիս, լամզնվ կու խոսիս,
 Նա պահե քիզ, ունի ուր ծանոս իս գողալ,
 Մեկըդ ջեյրանի է, ունիդ շալարի,
 Փռնեղըստանն է կաթ խարս իս գողալ:

Ղուժաշ ասիմ, շուրեղեն է, կու մաշվի,
 Սալըի ասիմ, ախըր մին օր կու տաշվի,
 Ջեյրան ասիմ, շատ մարդ քիզիդ կու յաշվի,
 Բաս վաշնց թարիփ անիմ, մարս իս, գողալ,

Թե մանուշակ ասիմ, սանեմեն կոսին,
 Թե ջափալըր ասիմ, քանեմեն կոսին,
 Թե վուր լուսին ասիմ, տանեմեն կոսին,
 Արեգաղբ նրման փարս իս գողալ:

Գուդիմ թե համաշա գըրանըդ գնմ ուխտ,
 Աչկիրըդ կարմիր վարթ, հուր բացարած տուխտ,
 Լիզուդ գըրիչ ունիս, ձեռըդ գուլգաղ թուխտ,
 Ծովեմեն դոնա է կաթ զարս իս գողալ:

Սիրս սիրմըդ սըրախ մեշեն ցանեցիր,
 Նաղ ու դամզնվ յար իմ հոգիս հանեցիր,
 Էս քոն. Սայանթ-Նովուն դոնս սըլանեցիր,
 Գըլլիդ է կան զադեն առս յիս գողալ:

ԻՆՁ ԿՈՆԵՐՄ ՀԵՓԻՄԸՆ (Ի)

Զալնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Allegro

Նվագ

b *tr* *b* *tr*

Սալար-Նովեն Var I

Ինչ կո - նիմ եհ - փի - մըն, Ինչ կո - նիմ ջա - բեն,

ա՛խ, - ջա - բեն, ջան, ջա - բեն, յար,

Քու տը - վա - ծըն ու - բիշ դիզ է, ու - բիշ դիզ

Նվագ *b* *երգ*

Ե - բում է մըն - լա - մըն չէ - լավ -

նում յա - բեն, յար, յա - բեն, ջան, յա - բեն, յար,

Քու տը - վա - ծըն ու - բիշ դիզ է, ու - բիշ դիզ

Սիրեկան

Var. II

Ի.

Ի՞նչ կոնկրետ հեքիմներ, ի՞նչ կոնկրետ ջարեհներ,
 Քու տըվածներն ուրիշ գեղ է, ուրիշ գեղ,
 Էրու՞մ է մըհլումներ, չէ՞ Լաֆլուում յարեհներ,
 Քու տըվածներն ուրիշ գեղ է, ուրիշ գեղ...

Ասաց թե՝ հիւանդի գլխումես գընա,
 Քու ասածներն ուրիշ տեղ է, ուրիշ տեղ,
 Էտ քու արարմանը քեզի չի մըհա,
 Քու ասածներն ուրիշ տեղ է, ուրիշ տեղ...
 ուրիշ տեղ ամանն ուրիշ տեղ:

Ասի թե էշխե՛մես չեմ հանգչում տանըս,
 Ձեռներըս թըլացալ, չէ շինում բանըս,
 Էրվեցալ ջրահարըս, մաշվեցալ ջանըս,
 Քու տըվածներն ուրիշ գեղ է, ուրիշ գեղ:

Ասաց՝ իմ գեղեմեն քեզ չըկա չարա,
 Գընա թե խելք ունիս, գլխիդ ճար արա,
 Թե չէ, անիլ կուտամ քեզ փարա փարա,
 Քու ասածներն ուրիշ տեղ է, ուրիշ տեղ:

Յիս բըրհու իմ վարթըս մընաց խարումներ,
 Կըրակ գըրիս սըրտիս խուցի յարումներ,
 Վուհի գըրանքումներ կա, վուհի գալթանումներ,
 Քու տըվածներն ուրիշ գեղ է, ուրիշ գեղ:

ՅԻՍ ԳՈՒ ԴԻՄԵԹԸՆ ԶԻՄ ԳԻԴԻ (ԻԳ)

Զայնագր. ՇԱՐԱ ՏԱՎՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ

Երգ

Յիս ֆառ դի - մե - քըն շիմ դի - դի - քա - վա -

Նվագ sf

հիր քա - ըի նը - ման իս,

Երգ

տես - նու - դին Մեշ - յում կառ - շի - ճիս - Լեյ - լի

դի - դա - ըի նը - ման իս, տես - նու - դին Մեշ - յում կառ,

շի - ճիս - Լեյ - լի դի - դա - ըի նը - ման իս,

ԻԳ

Յիս քու զիմեթըն չիմ գիգի, ջաւահիր քարի նըման իս,
Տեսնողին Մեջլիսւմ կու շինիս, Լեյլի գիգարի նըման իս:

Աշխարումըս իմին գոն իս,
Բեմուլմիթ իս, մնւլմիթ չունիս,
Պըռոշներիդ հաբաթ սունիս,
Ղանդ ու շաքարի նըման իս:

Դադա պիտի՝ թարիփդ ասն,
Ակեբըդ յաղութ ալմաս է,
Ռանդըդ փըռանդի ատլաս է,
Չար դաւամքարի նըման իս:

Մագիբըդ նըման ռեհանի,
Դուն ուրիշ խիալ մի անի,
Ռահմ աբա, հոքիս մի հանի,
Մուրվաթով յարի նըման իս:

Վունց գիմանամ էսչափ չարին,
Ակեմիս կաթում է արին,
Սայաթ-նովա, հաղլու յարին
Գընած հոքարի նըման իս:

ԹԱՄԱՐ ԱՇԽԱՐ ՊԸՏՈՒՑ ԷԿՍ. (ԻԵ)

Զայնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderalo *b* *tr.* *tr.*

Նվագ

b *tr.*

Երգ *ten.*

1. Թա - մամ աշ - խաթր պը - տուտ է - կա չը - բո - դի Հա - բաշ Գա - գա - նի,

ten.

Զը - տն - աա ֆու դի - դա - բի պես դուռն դի - փու - նին բաշ Գա - գա - նի,

ten.

քն խամ հազ - նիս, քն գար հազ - նիս կու շի - նիս դու - մաշ Գա - գա - նի,

ten.

էն - դու հա - մա ֆու տես - նո - դուն ա - սուժ - է վաշ վաշ Գա - գա - նի,

Նվագ *b* *tr.* *tr.*

b *tr.* *tr.*

Երգ *ten.*

2. Դուռն պատ - վա - կան ջա - վա - նիք ին էր - նեկ ֆու առ - նո - դին Ե - լի,

ten.

Ով հազ զըր - ան, ախ չի քա - չի վայ քա կոր - ցը - նա - դին ք - լի

ten.

Ան - սուս վար շա - տով մե - ռիլ է լա - սրև քա ծը - նա - դին ք - լի

ten.

Աս - րիլ էր մեկ էլ էր քե - րի քի - զի սեռ նա - զաշ նա - զա - ծի

նվագ

նվագ

նվագ

նվագ

երգ

ten.

դուս չն զըլ - խեն քա - կոր - դար խ վի - ռեդ քա նր - չան է քա - շած

ten.

դա - տա - մա - դիդ քի - լի սե - չին մե շա - դա մար - չան է քա - շած

ten.

Այ - կի - բըդ օա - կե փի - ա - լա , շար խե - մեն փրկ - չան է քա - շած,

ten.

քի - ր քե - ռա - կըդ նիտ ա նաշ-տար - - զար քա - լամ քե - ռաշ նա - զա - նի

նվագ

նվագ

նվագ

նվագ

ԻԵ.

Թանձամ անխաբ պըտուտ էկա, չըթուղի Հաբանշ, նազանի,
Ջըտեսա քու գիզարի պես, դուն գիփունին բանշ, նազանի,
Թե խամ հաքնիս, թե շալ հաքնիս, կու շինիս զուամշ, նազանի,
Էնդու համա քու տեսնողըն ասու՞մ է վանշ վանշ, նազանի,

Դուն պատվական ջալահէր իս, Էրնեկ քու առնողին ըլի,
Ով կու գըթնե ան չի քաշի, վանջ քու կորցընողին ըլի,
Ախաուս, վուր շուտով մեռիլ է, լուսըն քու ծընողին ըլի,
Ապրիլ էր, մեկ էլ էր բերի քիզի պես նազանշ, նազանի:

Դուն էն գըլխեն ջուհարգանք իս, վըրեդ դարնըջան է քաշած,
Դաստամազիդ թիլի մեչըն մե շաղս մարջան է քաշած.
Աչկիրըդ օսկե փիսլա, չարխեմեն փրնջան է քաշած,
Թեթթերուկըդ նիս ու հաշտար, սուր զալամթըրաշ, նազանի:

Էրեսըդ, փարսեար անիմ, նըման է շամս ու դամարին.
Բարսիկ մեչկիդ թիլման շալուն նըման է օսկե քամարին.
Ղալամըն ձեռքին չէ կանգնում, մոթ շինեցիր նանդըքարին,
Յիփ նըստում իս՝ թռթի դուշ իս, յիփ կանգնում իս, ունշ, նազանի:

Յիս էն Սալաթ-նովասին չիմ, վուր ավզի վըրս հիմնանամ,
Աջար միզիդ լինշ իս կամում, սըրտեդ մե խարանք իմանամ,
Դուն կըրանի, հաբածըդ՝ կըրանի, վուր մե կըրակին դիմանամ,
Էնդու զալամքարի վըրեն ծածկիլ իս մարմանշ, նազանի:

ԴԻԲԱՆՈՒ ԵՆԳԻԴՈՒՆԻԱ (1)

Զայնազր. Ս. ՍՂՅԱՆԻ

Andantino.

Նվազ

Երգ

1. Դի - բա ու են զի - դու - նի -

զար - բար ու զար իս զո - վե - լի

նին - դու - զի - տ - րե - մեն ե - կած զար - զա - լամ...

զար զա - լամ բար իս, զո - վե - լի

Շատ ուով - զա - բար քիզ կու պրտ - րե,

դու առ - զին բար իս զո - վե - լի

I.

Դիրա ու Էնդիգունիա զարբար ու զան իս, զովելի,
Հինգու գիտրեմեն էկած զարդաւամքս իս զովելի.
Շատ ասովզարար քեզ կու սլլուրեն, զու անդին քան իս զովելի.
Անտակ ծովի միչեն հանած անդին զովանս իս, զովելի:

Յիսի դու բախչեն սեյրան կենտ, ծովի նըման զու քա ալիդ,
Գլուխըդ պահելով ալա, նամ չըղբըլի խաթ ու խալիդ.
Տեսնողըն հեյրաթ կու մընա էտ քու սիրտն մահճամալիդ,
Աշխարումըն նուր դուս էկած թաղա նուզրանս իս, զովելի:

Ալի միզիդ մեյլով կայի, զուրբան ըլիմ մուրվաթումըն,
Ման էկա երկիր, չըտեսա էտ քու նըման ճուրաթումըն.
Վունց Հինգու գիտրումըն կա, վունց փրտանգի սուրաթումըն,
Գալիլի իս քարգահի մեչըն, ուրիշ թահանս իս. զովելի:

Թարիփըդ դովթար իմ արի, փիլ պիտի վուր բիւըն տանե,
Դուն քու մըտքի հիւ մի էնա. էտ խխալըն սըրտեդ հանե,
Մեչըդ հաղեղեմեն քաշած սիրմա մովթուլի նըման է,
Աշխարիս շըվաք իս անում սալը ու չինանս իս, զովելի:

Յիս քիզանից չիմ հիտանա, թե չըհասնի մահիս վաղեն,
Յիս մեռանիմ, շաղ տու վըրես գաստամաղիտ թիլի շաղեն
Հենչաք ըլի, ուրախ կենաս, Սալաթ-նովեն առնե զաղեն,
Շատ մարթ կոսե թե յար ունիմ, դուն ուրիշ յանս իս, զովելի:

ԲԸԼԲՈՒԼԻ ՀԻՎ ԼԱՅ ԻՍ ԷԼԻ (1,9)

Զոյնազր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ

Նրգ

1. Բը - բու - լի, եիդ լաց իս է լի, վար - քի մը - ման

բաց իս է - լի, ԲԸԼ - բու - լի եիդ լաց իս է - լի,

վար - քի մը - ման բաց իս է - լի, վար - բա - չը - բով

ten.

բաց իս է - լի, բաց իս է լի.

poco vivo

Ձը - կա քի - զի մը - ման, Ձը - կա քի.

espressivo

զի մը - ման, քիզ մը - ման, քիզ մը - ման

ձուռն իս տն - մը - ման:

Նվագ

ԼԳ.

Բըլըսուլի հիդ լսց իս էլի,
Վանթի նըմանն լսց իս էլի,
Վարթաշըրով թսց իս էլի
Թսց իս էլի.

Ձըկա քիզի նըման, չըկա քիզի նըման,
Քիզ նըման, քիզ նըման,
Դսն իս աննըման:

Սիրունութինդ էլսով արբար,
Մազիւ ունիս սիւմ ու շարբար.
Քիզ սազ գուքս դսւշու զարբար,
Ղսւշու զարբար.

Ձըկա քիզի նըման, չըկա քիզի նըման,
Քիզ նըման, քիզ նըման,
Դսն իս աննըման:

Էրեսըս է չսմս ու դամսւ,
Ջանըս դուս գու քս քիզ ամար.
Մէշկիս ունիս ծակե քամար,
Օսկե քամար:

Ձըկա քիզի նըման, չըկա քիզի նըման,
Քիզ նըման, քիզ նըման,
Դսն իս աննըման:

Հաքիս զարնն սի իս արի,
Բըլըսուլի հիդ լսլ իս արի.
Բարկ էրեսիս խսլ իս արի.
Սսլ իս արի.

Ձըկա քիզի նըման, չըկա քիզի նըման,
Քիզ նըման, քիզ նըման,
Դսն իս աննըման:

Դարգիւս ասիւմ, կուսն սարիւ,
Էս ինչ բան էլ զուր դուն արիւ.
Սայթ-նովուս ջսնուսն արիւ,
Ջսնուսն արիւ.

Ձըկա քիզի նըման, չըկա քիզի նըման,
Քիզ նըման, քիզ նըման,
Դսն իս աննըման:

ԱՇԽԱՐԸՍ ՄԵ ՓԱՆՁԱՐԱՆ Է (ԼԴ)

Զալեանգր. ՇԱՐԱՆ, ՏԱԼՅԱՆԻ

Andantino

Նվագ

Երգ *ad libid recit*

Ա - խա - րըս մե փռմ - շա - րա է րա - ղե - րու մեծ բե - զա -

բիլ իմ, մը - տիկ տը - վա - ղըն կու - թույց - վի -

ղա - ղե - րու - մեծ բե - զա - բիլ իմ,

է - բեզ լավ էր կանց վուր է - օր - - - վա - ղե - րու - մեծ բե - զա -

բիլ իմ, - - - մարք հա - մա - շա մեկ չի ք - չի խա - ղե -

բու - ռի - - - - - բե - զա - - - - - բիլ իմ -

ԼԳ.

Աշխարհ մե փանջարա է, թաղերումեն բեզարիլ իմ,
Մըսիկ ալվողեն կու խուցվի, ղաղերումեն բեզարիլ իմ.
Էրեզ լավ էր կանց վառ էսօր, վաղերումեն բեզարիլ իմ.
Մարթ համաշա մեկ չի՞րի, խաղերումեն բեզարիլ իմ:

Դովլաճն էթիբար հունե, եփուր կերթա իր շըքարով,
Լավ մարթն էն է, ղլուխըն պահե աշխարհումըս էթիբարով.
Աշխարհ միզ մընալու չէ իմաստնասիրաց խարարով.
Կուզիմ թըռչի բըլբուլի պես, բաղերումեն բեզարիլ իմ:

Ու կուսե թե յիս կու ապրիմ առուտեմեն ինչու մութլն.
Աստուծու ձեռումըն. հիշտ է մարթու աշխարք ելումուտըն,
Ղուրթս էնդուր ճանփա չէ գընում՝ շատացիլ է խալխի սուտըն,
Դեսանըն մե գուլ չի՞ն պահում, աղերումեն՝ բեզարիլ իմ:

Աշխարհ միզ մընալու չէ, րանի նըստինք զող ու սափին,
Հում կաթնակիր Աթամի գաթ, նալաթ բլի էտ քու բափին
Համփիրու՞մ ինքս հատիլ է. չիմ գիմանում խալխի գափին,
Դոստիրըս գուշման ին գարի, յաղերումեն բեզարիլ իմ:

Սալաթ-Նուկեն ասաց՝ դարդըս կանց մե ճարըն շատացիլ է,
Զում իմ վաղվան քաղցըր փառքըս, հիմի դարըն շատացիլ է,
Բըլբուլի պես էնդուր կուլամ վարթիս խարըն շատացիլ է,
Զին թողնում վախտին բացվիլու, բաղերումեն բեզարիլ իմ:

ՊԱՏԿԻՐՔԸ՝ ՂԱԼԱՄՈՎ ԴԱՇԱԾ (ԼԵ)

Զայնադր. ՇԱՐԱ ՏԱԼՅԱՆԻ

Նվագ *Vivo*

Երգ

1. Պատ - կիր - քըդ դա - լա մով քա - շած քահ - րըդ առն - զի.
 առնգ իս ա նու՛մ պատ - կիր - քըդ դա - լա մով քա շած,
 քահ - րըդ առն - զի առնգ իս ա - նում է - րե - սիդ խա -
 լըն ծած - կում է մա - զի քըդ խա փանգ իս ա նում
 է - րե - սիդ խա - լը ծած - կում է, մա - զի - քըդ խա -
 փանգ իս ա - նում: Բաց - վիլ իս կար միր վար - քի գես,
 քրի - բու - լի եիդ եանգ իս ա նում, Ակ - ու - քըդ օս -

մեկ էլ տե - սավ, դի - վա - նա դա - րանգ իս ա - նում.

րե տե - նա - զըդ մեկ էլ տե - սավ

ritardando

դի - վա - նա դա - րանգ իս ա - նում:

ԼԵ.

Պատկերը զնամուկ քաշան, թափըդ ռանգն ռանգ իս անում,
 Էրեսիդ խալըն ծածկում է, մաղիքըդ խաղանդ իս անում.
 Բացվիլ իս կարմիր վարդի պես, բլբլումլի հիդ հանգ իս անում,
 Ակուրբըդ օսկումըն շարած, պրոռըդ մահանգ իս անում,

Էրեսըդ նոր լուսնի նրման, բանի կեհա, կու բլբլումլի,
 Դաստամաղըդ նամ էի ուղի, տանց հուսիլ կու օլբլումլի.
 Էնդու համա քու տեսողըն իր ճամփեմեն կու մոլբլումլի,
 Յիսի մըտնում իս մեջլիսումըն, շանգ շուխի շարանդ իս անում:

Էրեսըդ տեսնելու գու քան քաղաք քանդիլով, դիդ դիդի պես,
 Մեռնողըն քիզմեն կու առնե անմահական դիդ՝ դիդի պես.
 Յիսի տիգեմեդ ժաժ իս գնլի, շրխշրխիում իս ջիդջիդի պես.
 Ինչ կոնիմ սանթուր, քամանչեն, գուզարդ չոնգուր չանգ իս անում,

Ծուցիդ մեկըն վարթ մանիշակ, սրմբուլ ու շուշան իս շինի,
 Գու տերըն բաղըն ինչ կոնե, քու հուտըն ուհան իս շինի.
 Քամին մեկըն անց է կենում, մաղիքըդ էլքան իս շինի,
 Աշխարքըն ծով, գուեն մեկըն նավ, ման իս գալի, լանգ իս անում:

Տասնեմիդ մեկըն չին առի, թեգուդ աշխարհ քիզ գովին.
 Նուռուլար ծաղիլ ծովային, մանիշակ բաց ալած ծովին,
 Բաս քու էշիին վուռց դիմանամ, ջուրըն տանի Սայաթ-Նովին
 Թե տեսողըդ մեկ էլ տեսավ, դիվանա դարանդ իս անում:

ՔԱՆԻ ՎՈՒՐ ԶԱՆ ԻՄ (ԽԲ)

Զայնազր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato assai

Նվագ

Երգ

Ի Քա - նի վուր ջան իմ յար քի զուր - բան իմ

բա - ինչ ա նիմ, քա - նի վուր ջան իմ

յար քի զուր - բան իմ ա - բա ինչ ա նիմ ար-

տա - սուք ա - նիմ, շատ ես - զուց ես - նիմ յար զա ղեղ տա-

նիմ, ար - տա - սուք ա - նիմ օտա ես զոց ես - նիմ

յար զա - ղեղ տա նիմ, Ա - սիր ջեյ - բան իմ,

ջուզ քի սեյր ա - նիմ յար մը - տիկ տ Յիմ, Ա-

Է, բըլ - բու - րն վար - քից, վար. - դըմ բա - դիմ
սեյ - րա - ցի վախտ է մուտ բաղ - չեն նա - գով,
քիզ գո - վիմ սա - գով յար ի - րի - մա - գով,
մուտ բաղ - չեն նա - գով քիզ գո - վիմ սա - գով յար ի - րի - մա - գով:

ritardando

ԽԲ.

Վանի վուր ջան իմ, յար քի դուրան իմ, աբա ինչ անիմ,
Արտասունք հանիմ, շատ հողուց հանիմ, յար, դադեղ տանիմ.
Ասիւր ջեյրան իմ, Թուզ քի սեյր անիմ, յար մբտիկ անիմ,
Մուտ բաղչեն նագով, քիզ գովիմ սագով, յար իլթիմագով:

Մաղիւրդ գաստա, պըռնըղ փրտա, հեյրանի վախտ է.
Եկ նընդինք չնըն, վուր հասնինք գնըն, ջեյրանի վախտ է.
Բըլբուլըն վարթին, վարթըն բաղաթին, սեյրանի վախտ է.
Մուտ բաղչեն նագով, քիզ գովիմ սագով, յար իլթիմագով:

Շուռ գանք հանդամով, երկնային նամով Թուլըն Թացվիլ է.
Խող կանչինք հանգով, լալեքըն ոանգով, վարթըն բացվիլ է.
Սուսան սըմբուլով, դարբե բըլբուլով բաղըն լըցվիլ է.
Մուտ բաղչեն նագով, քիզ գովիմ սագով, յար իլթիմագով:

Պատվական շինած, նըման նըմանած Լեյլու դիգարին,
Յար, ուշըս գընաց, մաղիւրդ մընաց վրա մուհաջարին.
Բաղըն դարթարած, բըլբուլըն քընած վարթի սաջարին.
Մուտ բաղչեն նագով, քիզ գովիմ սագով, յար իլթիմագով:

Հաքիլ իս սուլաս, Թուլլուզ դար ու խաս. սալբու գնլ բովուն,
Ջուլիզ ունիս Թաս, լըցընիս ինձ տաս, դուրբան իմ քովուն.
Թաք գու բաղչեն գաս, անիս մասնե մաս քու. Սայանթ-նովուն,
Մուտ բաղչեն նագով, քիզ գովիմ սագով, յար իլթիմագով:

ՅԻՍ ԿԱՆՁՈՒՄ ԻՄ ԼԱԼԱՆԻՆ (ԽԵ)

Զայնագր. Մ. ԱՂԱՅԱՆԻ

Moderato

Նվագ

Pesante

1. Յիս Կան - շուս իմ լա - լա - նին Բա - դե -

խա - մեծ լա - լա նին, վալ քե հաս - րա -

քեդ մեռ - նիմ ԲՐԷ - քուլ լի - զուս լալ ա -

նին, դու - տի - ըրս հե - ուս կանգ - նին,

յա - դի - ըրս զան, լալ ա - նին:

Piu vivo

Կրկնակ

Քիզ - առգ զու - քա ալ դու - մա - շին,

մա - զա - նի, եկ, հա - կա տիդ կա - ղե զար -

ԽԵ.

Յիս կանչում իմ լալանին, բաղնջխանեն լալ անին.
Վայ թե հասարթեղ մեռնիմ, բըլբուլ լիզուս լալ անին,
Դոստիրբս հեռս. կանգնին, յաղիրըն զան լալ անին:

Քիզ սաղ զու քա ալ զուժաշն նազանի.
Ե՛կ ճակատիդ կապե դարբու մուղայիշ.
Զեռիդ բըռնե օսկեջըբած մըկլատըն,
Խուճուճ խուճուճ կալեբուդ տուր արայիշ:

Յիս կանչում իմ յարանին, թեջնիս վարսաղ յարանին,
Ով ասալ թե նահախ տիղ յարեղ մեջըն յար անին,
Ավետարանըն կուտա խոնար մարթուն երանին:

Պատվական տեսնելու նովարու ու նաջուր,
Բըլբուլին զըժվեցնող թուփ վարթի սաջար.
Աչկիրըդ ունքերուդ էլալ մուհաջար
Թեթթեթուկիդ մազըն դար օսկու զարնիշ:

Յիս կանչում իմ զայանին, նու ալիք զայի անին,
Դուն իս ասի նահախ տիղ յարե սիբտըն զայանին,
Շահն էր քաշի, չէր դիմա էս իմ քաշած զայանին:

Հուտըդ աշխար բըռնից փըռանդի մաջում,
Դաստամազըդ դարբալ սիմ ու արբեշում.
Կըռնիրըդ շիմշատ է, մատնիրըդ է մուս.

Ծուցըդ լախա ունիս, մեկըդ է դամիշ:

Յիս կանչում իմ մերանին բակըդնական մեր Անին,
Թող դոստիրըն շատանան, թըշնամիքըն մեռանին,
Ասի թե յիս դ. ախպեր, քու մերն ինձի մեր՝ անին:

Բեմուրվաթ յար խիլքուս գըլխես մի տանի.
Դարդիրբս շատացալ քանի մե քանի.

Դիրդիմ վուր յար ինձի լայիղ չիս անի,
Դուն մե թաքավուր իս յիս մե խիղճ դավրիշ:

Յիս կանչում իմ մասանին, աե ու ալիք մաս անին,

.....

Սայաթ-Նովեն քու յարն է, թեգուդ մասնեմաս անին:

Դաստամազըդ նըման սընբուլ սուսանի,
Վախում իմ թե սերըդ սիբտըդ կես անի:

Կու մեռնիմ էլ ինձի պես չիս տեսանի.
Քու Սայաթ-Նովեն իմ, մի անի դիմիշ:

ՓԱՀՐԱԴՐՆ ՄՆՈՒԱԾ (ԾԱ)

Զայնագր. ՇԱՐԱ ՏԱԼՅԱՆԻ

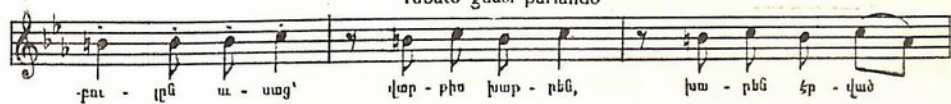

1. Փան.

rubato quasi parlando

45

a tempo

Նվազ

Երգ

Լս չին գործի քիր - մա - նու - մըն շալ փի - գի լու-

I am - the lark

rubato guassi parlando

ჩემი მათ - ნი - ძე, ზონ ზრ - ძი, სო, ე - ღი, ა -

a tempo

հիւ - փիլ խ առ լաւ, աւեցց

ալ . ր . զի լա . յիդ Աստ . ված կու . սի . րիս

գար փ իմօ - ճի, գա - թնն էր - ված իմ Մեջ

լու • մի եր - ման ման իմ գա - լի յա - ռեմ էր - ված իմ:

ԾԱ.

Փահրազըն մեռած, Շիրին ասաց զսրեն էրված իմ.
Գնշվել է վարթըն, մոգ չէ թողնում, չարեն էրված իմ,
Բուլբուլըն ասաց՝ վարթիս խաթրի խարեն էրված իմ,
Տասն ու մեկ ամիս մահն չի կացի, սարեն էրված իմ,
Աստված կհա սիրիս զսր մի հագնի, զսրեն էրված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

Զըկն փաչայի խնդիւումըն մահ՝ քիզի լայիդ.
Հալա չին գործի թիրմանումըն շալ քիզի լայիդ.
Օսկե մատնումը գուն գըրիլ իս լալ քիզի լայիդ.
Հարիլ իս ատլաս, ոննգն է գուլգադ, ալ՝ քիզի լայիդ,
Աստված կհա սիրիս, զսր մի հագնի, զսրեն էրված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

Խոսկիրը թախցըր, լիգուդ շաքար շարթի միչումըն
Գնրունըլան ծաղիկ, բնց իս էլի մարտի միչումըն,
Մադիրըդ ոհան, փաթըթած է վարթի միչումըն,
Կանաչ տերեւն նամ չի կաթի զարթի միչումըն,
Աստված կհա սիրիս, զսր մի հագնի, զսրեն էրված իմ.
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

Սոյաթ-Նովեն իմ, Էնգուր կու լամ զարդիրըս արբար.
Մադիրըդ ոհան կլապխոն է, հուսիրըդ շարբար,
Բարակ սուրաթիդ խիստ սաղ գուքա դիլա ու զարբար...
Աստված կհա սիրիս, զսր մի հագնի, զսրեն էրված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

Երկու խոսք խմբագրական հանձնաժողովի կողմից
Առաջաբան Մ. Աղայանի
Սայաթ-Նովայի երգերը

1. Ամեն սաղի մեկըն գոված (Ա.)	1
2. Թեզուզ բու բաշըն մարբրիտ տան (Բ.)	4
3. Արի ինձ անգաճ կայ (Գ.)	6
4. Մե խոսկ ունիմ իլթիմագով (Ե)	8
5. Նույն երգի վարեանսը	9
6. Մեջլումի պես կորավ յարքս (Զ.)	11
7. Առանց քիչ ինչ կոնիմ (Է.)	13
8. Դուն էն զըլխեն իմաստուն իս (Ը.)	16
9. Նույն երգի վարեանսը	17
10. Յիս մե զարիբ բըլբուլի պես (Թ.)	20
11. Ուստի զուբաս զարիբ բըլբուլ (ժ.)	22
12. Չիս ասում թե լաց իս էլի (ժԵ)	24
13. Ջենբզ բաղբըր ունիս (ժԶ)	26
14. Ինչ կոնիմ նեքիմըն (Ի.)	28
15. Շախաթայի (ԻԳ)	32
16. Յիս բու զիմեթըն չիմ գիտի (ԻԴ)	34
17. Թամամ աշխար պըտուտ էկա (ԻԵ.)	36
18. Դիբա ու ենգեղունիա (Լ.)	40
19. Բըլբուլի նիզ լաց իս էլի (ԼԳ.)	42
20. Աշխարբս մե փանջարա է (ԼԴ.)	44
21. Պատկերբըզ զայամով բաշաճ (ԼԵ)	46
22. Քանի փուր ջան իմ (ՍԲ.)	49
23. Յիս կանչում իմ լալանին (ՍԵ.)	52
24. Փաշաղըն մեռած (ՄԱ.)	54

Խմբագիր՝ Յ. ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ՎՖ 10958, Պատվեր 380, Տիրաժ 1500.

ՀԱՍՈՒ ՄՄ-ին կից Պոլիգրաֆ. և Հրատ. Վարչության № 1 տպարան, Երևան, 1946 թ.

17539
~~18845~~

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0061473